

EESTI NOORUS

...Kerzwaldi ...
...Riiklik ...
...tukegu

SP,
8123

SISUS:

- NOORTELE MEIE RIIGI SUURAASTAKS — A. Keller.
HIINLASTE TARKUS — kogunud A. H. T.
HEA VALITSEJA — A. H. Tammsaare
MEELDIVAID JOONI A. H. TAMMSAARE LOOMINGUS —
M. Pihla
KIRJANIKU JUUBEL — katken d — A. H. Tammsaare
A. H. TAMMSAARE LOOMING — H. Lepik
„VÕTA KINNI, SIIS VÕID KÕIK“ — T. Varend
LINNAMÄE LEMMI — Ants Laikmaa
ÕPETATUD EESTI SELTS 100 AASTANE — K. Sang
AIMDUS — K. E. Sööt
NOORED JA ALKOHOL — A. Kuum
ELURÖÖMSATE VANADE RINGIST — A. Pulst
MEHE RAHVARIIETEST — A. Meikop
TUULEVESKI TANTS — U. Toomi
FOTOKAAMERAGA LÄBI ELU — A. Kask
HUUMOR: HADA LUULEGA — P. K. Vares
JAKOB LIIV † Luuleteel
SPORT: MILLEKS NOORUS SPORDIB — G. Kalkun
JÜHIKRIIS MAAORGANISATSIOONIS — O. Tooming

Nr. 1

1938

„Päevalehe“ raamatu ja kirjutusmaterjalide kauplused

soovitavad noortele sõpradele
õppeabinõusid ja kooliraamatuid.

Suures valikus lastekirjandust
kõiksugu kirjutusmaterjale,
joonistus- ja maalimistarbeid.

Igasuguseid mängu, nagu: domino, pildi ja numbri
lotto, kitsemäng, ümbermaailma reis, kvardett jne. jne.

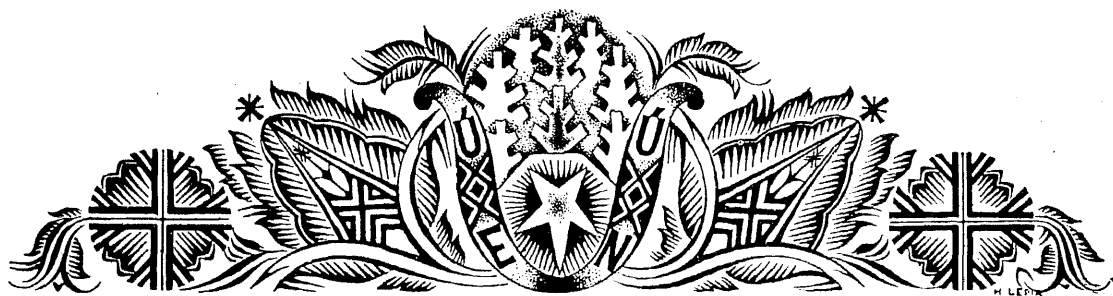
Peale nimetatud mängude on meil suures valikus
kummipalle ja täispuhutavaid kummiloomakesi,
pildiaabitsaid, pildi- ja maalimisraamatuid jne. jne.

Hinnad lastele ja noortele väga soodsad.

Meie raamatu- ja kirjutusmaterjalide kauplused asuvad:

Pärnu 10 ja Pikk t. 2
Tel. 446-11. Tel. 428-83.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
Pikk 2 Oma telefoni keskjaam 428-83.

EESTI NOORUS

N° 1

26. JAANUARIL

1938

Noortele, meie riigi suuraastaks

Möödunud aasta jättis meie riigi ja rahva ellu suuri ja väärtuslikke tulemusi kõikidel aladel — nii vaimses kui majanduslikus valdkonnas. Meie haridusasutiste ja üldse kultuuriallikate võrk laienes jälle oma osa, nende teotsemisvõimalused täienesid ja töö süvenes. Teame, kuidas paljudes kohtades üle kodumaa kerkisid uued koolimajad ajast ja arust läinud vanade asemele. Nendesse kogunevad nüüd noored teadmisi ammutama hoopis rõõmsama südame ja säravamate silmadega, kui seda võisid teha nende isad ja emad. Sellel alal on meil veel väga palju teha ja tuleb võidelda suurte majanduslike raskustega, tuleb olla kannatlik võimaluste arenemiseni, kuid seda väärtuslikumaina ja rõõmustavamaina tunduvad kättevõidetud tulemused. Algkoolist lahkumise puhuks on tulnud juure uusi teid, mida mööda noored jõuavad paremini ja kiiremini sihile enese elule ettevalmistamise töös. Kutseharidus on laienenud, eriti tööstuskoolide, põllutöökoolide, kodumajanduskoolide ja majandusettevõtete tööjõudude ettevalmistamise aladel. Algkool paneb elus vajalikele teadmiste aluse, muud üldhariduslikud koolid süvendavad mõtlemist ja laiendavad silmaringi, kutsekoolid aga peavad andma õige kooskõla vaimu ja kutsetöö ühendamiseks harmooniliseks tervikuks. Seegi uus terve suund nõuab

majanduslikult väga suuri jõupingutusi ega ole ammu mitte teostatav nii kiirelt kui soovime, kuid seda rohkem paneme suuri lootusi nende asutistele, millised oleme suutnud rajada. Nendest läbikäinud noored tohiksid küll olla elule praktilisemalt ettevalmistatud ja karastatud kui seda suudavad anda üldhariduslikud koolid. Keskharidus areneb tegelikule elule senisest enam kohaldatuna, kuid kutsehariduse avardumisel peab lepitama siin sellega, kui keskkoolide ja eriti gümnaasiumi udest pääseb sisse väiksem hulk. Üle majandusliku kande võime meie ei jõua.

Kõrgema hariduse alal jõudsime lõpule Tehnikaülikooli rajamisega. Meie rahva arvu kohaselt ei ole vähene ka üks ülikool, kuid meie majanduslik elu oma intensiivse arenguga nõuab väga palju tehnilisi jõude ja meie pidime endid jälle pingutama, et lisaks humanitaarülikoolile saada ka tehnilist ülikooli. Samal ajal on käimas edurada ka teised kultuurilised asutised ja organisatsioonid väljaspool kooli.

Majanduslikus elus on valitsenud hoogus ülesminek ja kuigi üldine olukord kogu maailmas selleks soodsalt kaasa aitas, on meie rahva tüsedus ometi saavutanud suurema tõusu kui paljud vanemad riigid ja rahvad seda suutsid. Eriti seisab meie viimase aja

võit selles, et meie oleme suutnud oma majanduselu valdkonda senisest märksa enam mitmekesistada, kõiki alasid kõvendada ja laiendada. See andis meile ka võimaluse vabaneda töötuist ja panna rakkesse kõik käed, kes tahetised ning võimelised tööks. Isegi puudust tunneme juba töökäte järele.

Nimetatud eduteid võisime ja suutsime käia seetõttu, et kogu rahvas tegi tööd ja täitis oma ülesandeid suure püüde, visaduse ja kindla töötahetega ning et meie maal valitses rahu ja kõigiti terve töömeeleolu. Seda rahu ja töömeeleolu suutsime möödunud aastal veel märksa süvendada ja kindlamale alusele panna: Riigivanema algatusel ja rahva poolt antud volitustel töötas Rahvuskogu põhjaliku töö ja viimistlemise korras välja Eesti Vabariigi uue Põhiseaduse, milline jõustus käesoleva aasta esimesest päevast. Kõik meie kainelt mõtlevad kodanikud loodavad ja usuvad uuest põhiseadusest rohkesti paremusi võrreldes kahe eelmise põhiseadusega. Ka teiste rahvaste riigitegelased ja teadusmehed, kes meie uue põhiseadusega tutvunud, kõnelevad sellest lugupidavalt ja tunnustavalt.

Nii siis — möödunud aasta töö vili oli rõõmustavalt ulatuslik ja väärtuslik, tähistades seda kui ühte tähtsamat aastat peale meie vabaduse ja omariikluse kättevõitmist kangelaslikus Vabadussõjas. Kuid käesoleva aasta töötab kujuneda veelgi tähtsamaks möödunudust, töötab saada meie riigi ja rahva tõeliseks suuraastaks. Kõigepealt on käesolev aasta meie omariikluse 20-daks aastaks, mida tahame väärilt tähistada. Ja see aasta toob meile palju tööd ja rohkesti ülesandeid. Meil on tarvis saada selgust kõige selle kohta, mida oleme teinud ja saavutanud senini, tunnetada senises töös tehtud vigu ja tekkinud puudusi. See on revisjon, mille varal tahame ja peame tulevikus igaüks käima oma teid õigemini ja edukamalt — nii iseendi kui kogu rahva kasuks.

Meil seisab ees väga suur, kogu rahvast eluliselt puudutav ülesanne — viia lõplikult ellu aasta algul kehtima hakanud uus põhiseadus. On tarvis valida Riigivolikogusse kainelt ja

riiklikult mõtlevad tööinimesed ja kujudada Riiginõukogu samuti tüsedaist teoinimestest, et nii kujuneks parlament, kes suuteline edukalt täitma kõrgeid ülesandeid meie rahva ja riigi heakäekäiguks, nagu Põhiseadus seda ette näeb ja rahvas ootab. Autsaid, elukogenuid, töökaid ja leplikuvaimuga inimesi on siia tarvis, sest ainult niisugused suudavad oma eeskujuliku isikliku töö ja elu kaasas edukalt teenida ka ühiskonda.

Ja aasta lõpul täidame viimase tähtsama ülesande Põhiseaduse elluviimise suurtööst — valime riigivõimu kõrgeima kehataja — Vabariigi presidendi. Meie sügav austus ja poolehoid saadavad praegust Riigihoidjat, kelle õlgadel lasub rahvaesinduse ja presidendi töösse astumiseni meie riigi ja rahva juhtimise suur ja vastutusrikas töö. Kõrvuti uue põhiseaduse lõpliku elluviimisega tähistame 24. veebruaril oma riigi 20-dat kestvusaastat, austades selle eelõhtul riigi ja rahva juhtivaid tegelasi, esijoones neid, kes meie heaks on annud oma parima või toonud suurima ohvri.

Juunikuu 23. päeval pühitseme senisest võimsamini järjekordset Võidupüha ja samal ning järgmistel päevadel elame kaasa Tallinnas üleriikliku lauulupeo.

ÜENÜ ja teised noored üle kodumaa! Ma usun, et teie mind õieti mõistate, kui ma uue aasta algul kõnelen meie riigi ja rahva suurtest üldkõnemustest, jättes meie organisatsiooni erikõnemused ja harilikud ülesanded teisele kohale, sest meie riigi suuraasta ühised üritused peavad igale meie kodanikule olema au ja südame asjaks, millistel esikoht kõigi teiste ürituste ees. Meie organisatsiooni noorsoo- ja vabaharidustöö peab edasi minema hoolde, mõttepuhtuse ja noortele omase tulihingelisuse tähe all, kuid eelkõige kutsume teid üles, armsad noored, et teie pühendaksite meie riigi suuraastal oma paremad püüded ja võimed Eesti rahva ühiste suurürituste edukale läbi viimisele. Kõigeks selleks uuel ja suuraastal palju õnne ja edu.

Tallinnas, 1. 1938.

A. Keller,
ÜENÜ Keskjuhatuses esimees

HIINLASTE TARKUS

Kung (Konfutsius, elas pooltuhat aastat e. Kr.) ütles:

Mulle ei valmista muret, et inimesed mind ei tunne, vaid et mina inimesi ei tunne.

Pietet ja sõnakuulmine, need on inimsuse juured.

Kõigepealt tegutseda ja siis oma sõnad selle järele seada.

Ah, ma pole kedagi näinud, kes armastaks tõe samuti nagu ilusat näolapikest.

Me ei mõista elugi, kuis võiksime siis surma mõista, ütles Kung neile, kes huvitusid tulevases elust.

Õilis võtab oma põhimõtted sellest, mis õige ja õiglane, alatu aga sellest, mis kasulik.

Õilsal meelsusel on kõigepealt kohusetunne. Kui kellelgi on vaprust ilma kohuse- ja õiglusetundeta, siis saab temast kergesti mässaja; harilikust inimesest saab sellisel juhul röövel.

Kui Kungilt küsiti: „Mis on inimsus?“ vastas ta: „Inimesi armastada.“ Ja kui temalt küsiti: „Mis on tarkus?“ siis tuli vastuseks: „Inimesi tunda.“

Inimesed lasevad end kehtvalt valitseda kõlbeliselt arenenud isikust, mitte aga seaduste välimise sundusega.

Laotse (oli Kungi kaasaegne) ütles:

Pole suuremat pattu, kui paljud soovid; pole suuremat halbust kui rahuldatus; pole suuremat eksitust kui saada tahta.

Mida rohkem seadusi ja määrusi, seda rohkem vargaid ja röövleid.

Rahvas nälgib: see tuleb sellest, et ülemad õgivad liiga palju maksusid — sellepärast nälgib ta. Rahvast on raske juhtida: see tuleb sellest, et ülemad tahavad aina midagi teha — sellepärast on teda raske juhtida.

Taeva tahe on, võtta neilt, kel liiga, et aidata neid, kel vähe. Inimeste tahe pole mitte nõnda: nemad võtavad neilt, kel liiga vähe, et rikastada neid, kel liiga palju.

Nimed, mida öelda võib, pole suurimad nimed.

Mongtse (elas aastat kolmsada e.Kr.) ütles kuningale:

Kes kasu peal väljas, see rikub riigi. Püüdke kõigepealt armastust ja kohusetunnet, siis langeb kasu Teile iseenesest rüppe.

Mo Ti ütles:

Lihtsus ja vähenõudlikkus — need on vahendid, milledega võib kõrvaldada inimeste kokkupõrked, ka sõjad, sest kokkupõrked tekivad ihast rikastada.

Hiina rahvasõna ütleb:

Inimesed ebausaldavad üksteist kahel põhjusel: et nad üksteist ei tunne või et nad tunnevad liig hästi.

Kogunud A.H.T.

HEA VALITSEJA

Hiina jutuke

See oli juba ammugi... muinasajal, kui Hiinamaal kord väga hea valitseja elas. Igatahes ei mäleta surnud teda enam. Tema headus kostis ühest taevariigi otsast teise ja las kis ennast ka kõige viletsamas ja kõige pimedamas urkas maitsta.

Ja see sündis, et inimesed, kes alati on kurjad, rahutumad ja tänamatu meelega, valitseja headusest aru said, sellest lugu oskasi pidada. Nad hakkasid oma head valitsejat igas taevariigi otsas kiitma. Kiidulaulud kostsid linnast ja maalt, mäelt ja orust, lossist ja hurtsikust. Ainult mõned, kes enast nii rasva olid söönud, et nad enam oma ninagi ei viitsinud nuusata, vaid seda teisi lasid teha, vaiki sid hooletult.

Kuid vaata, valitseja oli hea, lõpmata hea, ja ta ei sallinud, et inimesed tema headust kiidaksid, teda ülendaksid. Sellepärast andis ta kindlad käsud välja, et keegi oma valitseja headust ei kiidaks. Ta pani terve karja tarku riigimehi ametisse, kes selle järele pidid valvama, et tema käsku täidetaks ja vastaseid karistataks.

Kuid inimesed on kurjad lapsepõlvest saadik. Nad on vastased kärke täitma ja maiad keelatud viljale. Nad kiitsid oma head valitsejat edasi.

Ja vaata, sõna läks välja heast valitsejast ning kiitjad võeti kinni ja heideti kivikoo bastesse ja maa-alustesse urgastesse, kust nende kiidulaulud kellegi kõrvu ei pidanud kostma. Ja et nad neid, kes nende juures vahil seisid, oma lauludega ei rikuks, lasti vahtide kõrvad vahaga kinni valada.

Kes suudab aga mere sügavused läbi uurida, juuksekarvad lugeda ja elavate inimeste südamed ning neerud põhjani läbi katsuda? Ainult suur maailma vaim ise.

Meie hea valitseja kõigest tema headusest hoolimata ei olnud aga mitte maailma suure vaimu liigist: ta ei näinud inimesi läbi.

Vangikodades olid ei vaikinud: nad karjusid kui pöörased ja hullusid oma valitseja headusest. Nende karjumine oli kui kõuemürin, mis kostis läbi müüride ja võlvide. Isegi vahid, kellede kõrvad vahaga olid joodetud, kuulsid nende vaimustavaid kiituselaule, ning mõnigi neist hakkas salajas vangidega kaasa ümisema.

Targad riigimehed aga olid oma ametis hoolsad: nad andsid kõigest sellest heale valitsejale teada. Ja kui see oma headust nõuandjate puhastavas tules oli proovinud, käskis ta lahkelt naeratades:

„Pange nende jalad ja käed raudu, pekske neid, kuni neil käed ja jalad luude ümbert lahti ja andke neile nii vähe süüa, et nad valjusti ei jaksa karjuda.“

Silmapiilk saadeti see käsk täide.

Agapeagi toibusid vangikodades vaevlejad ja jällegi kõlasid sealt kiidulaulud.

„Lõigake keeled neil suust, vabastage nende käed ja jalad raudadest ja laske neid vangikodadest välja,“ käskis hea valitseja.

Mõne aja pärast tulid aga targad riigimehed jällegi oma head käskijat tüütama.

„Nad kirjutavad,“ ütlesid targad riigimehed.

„Raiuge neil käed ja jalad otsast,“ vastas hea valitseja lahkelt naeratades ja heitis siidsohvale pikali.

Targad riigimehed tõttasid käsku täitma.

Kuid hirmunud olid nende näod, kui nad jällegi oma isanda ette tulid.

„Armuline isand, su pea ja südame ümber lehvib maailma suur vaim, halasta meie peale. Su headus on põhjatu, anna meile andeks. Terve riik on keeletute kirjadega üle külvatud ja terve rahvas loeb neid ahnesti. Ja vaata, nad kiidavad taevaste vägevust, millede uksevõti sinu käes on, nad hõiskavad sinu heldusest ja headusest ning see kestab kui kõuemürin. Mis peame meie tegema?“

Hea valitseja naeratas endist viisi lahkelt, kui ta ütles:

„Tooge süüdlased kõigi omaste ja tuttavatega kohtuplatsile.“

Kui see käsk oli täidetud, ütles hea valitseja:

„Minu võim ja headus on kõige kõrgemast vaimust ette määratud, sellepärast ütelve nendele kurjadele kiitjatele, et nad oma kiidulauludega maailma suurt vaimu teotavad. Aga vaata, ma avan nende ees taevauksed ja seal võivad nad igavesti oma kiidulaule kõlada lasta! Kas mõistate?“

Riigimehed nokutasid jaatades päid ja läksid.

Natukese aja pärast ilmusid nad jällegi oma käskija ette ja ütlesid kummardades:

„Hea ja armuline taevariigi valitseja, sinu käsk on täidetud, kogu õitsev riigipind on nende laipadega kaetud kelle ees sa armuliselt suure vaimu riigi avasid.“

„Nüüd minge ja kuulutage neile ja kõikidele, et igaüks, kelle ees ma teise ilma väravad avasin, minu headust ilm lõpmata kiita tohib.“

Riigimeestest käis hirmuvärin läbi. Nad ei teadnud, mida nad enam imestama pidid, kas oma valitseja headust või tarkust. Ja nad läksid üle terve riigi laiali ja kuulutasid:

„Maailma suure vaimu tarkus on otsatu, meie valitseja headus lõpmatu. Ta laseb viimsepäeva pasuna läbi puhuda, et kõik maapeal sed ja maaalused surnud tema headust vaiki mata kiidukõlaga võivad saata.“

Suur imestusvärin tuli kõikide peale, kõlas ju see kuulutus ühest taevariigi otsast teise, sest laibad katsid kogu õitsvat riigipinda.

Lõpmata aastad on taevariigis möödunud, palju häid valitsejaid on seal rahva üle käskijaks olnud, kuid selle valitseja sarnast ei ole enam keegi näinud ega kuulnud. See oli aga ammu, väga ammu, igatahes — surnud ei mäleta teda enam.

A Hansen-Tammsaar

A. H. TAMMSAARE

Meeldivaid jooni A. H. Tammsaare loomingu

(Kirjutanud MAGDA PIHLA*)

Mida otsime meie, harilikud inimesed, kirjanduslikust teosest?

Vastuseid sellele küsimusele pole vististi väga palju vähem kui vastajaid. Kuid me kõik oskaksime ühiselt nõuda üht, see on kunstilist naudingut, nagu me seda otsime muusikas, maalil, kujus. Kuid selle kunstilise naudinguga on nii, et kui vaikib muusika, kui pöörame selja maalile, või kui paneme käest raamatu, siis hakkab otsekohe meid ümbritsev argipäev kõigi me meelte kaudu hajutama äsjaseid elamusi. Kuid mis jääb siis järele, kui argipäev on teinud oma töö? Võib olla kunstilise elamuse õilistav mõju me seesmisele minale, kuid seda me ei oska tajuda, ja nii võib tekkida kahtlus, kas maksabki viita aega lugemisega. Kuid kui on juttu Tammsaarest, siis kerkivad me alateadvusest teadvusesse olendid, kes tun-

duvad meile nagu vanad tuttavad, koguni sõbrad ja ütlevad: „Aga meie? Kas pole jäänd meie elama sinu alateadvusesse oma voo- rustega ja pahedega ja kas ei sunni me sindki vahetevahel elama meie elu, mõtlema meie mõtteid, juurdlema me tegude, me murede, me rõõmude kallal.“

Kuid me oleme lugenud sadu raamatuid tuhandete tegelastega, millal mäletame neid, elame nende elu? Tõsi, oleme surunud nad liiaks sügavale, et nad võiksid endid meile meele tuletada. Kuid on nende tuhandete hulgas neid, keda me ei saa suruda nii sügavale, ja üks ole nende hulgas Vargamäe Andres ja Pearu, need kaks vänget vingameest, kes on nii vänged, et nad isegi me alateadvuses ei suuda suruda teist tahaplaanile, vaid seisavad kõrvuti nagu oleksid nad sinna maetud Andrese väimehe Sassi arvamist mööda kõrvuti ühest männist tehtud puusärkides, nõudes veel peale surmaga kumbki oma tõe ja õigust. Ja üks kerki nende „veart vana-

*) Allolev töö auhinnati ÜENÜ algupäraste kirjatööde võistlusel.

meeste“ kõrvale Vargamäe alandlikud pereinaised, nukrasilmaline Krõõt, kes nutab Vargamäel igalpool kus juhtub; töökas Mari, kes seisab Vargamäe õuel, haokubu süles ja selg küürus, et ta mehel oleks parem lüüa; pakkjalgadega „lambasihver“, kes puhtal taldrekul ulatab Pearule kapukaid. Või kes meist ei omaks kujutlust vanahärra Maurusest, nagu oleks me ise teda kunagi näind, nagu oleks me ise talle raha viind, või talle valetamas käind. Aga Mauruse kõrvale asuvad ta poisid, sest ilma nende poisteta ei lähe härra Maurus mitte õnnistegija kutsel taevassegi, veel vähem meie alateadvusse. Ja poiste seas on Ollino, see Mauruse puuduva poole täiendaja, seal on ka õpetajate paar Voitinski ja Slopašev. Kuid jätan loetelu, sest neid, kes kipuvad seisma Vargamäe Andrese ja Pearu kõrvale, on veel pikk rida.

Juurdlev inimene tahab nüüd teada, miks just Tammsaare loodud kujud nii eesõigustavad end me mälus ja isegi me südameis, sest me peame mõnna, isegi sinna tikuvad nad. Arvan vastuse sellele leidvat, kui ütlen, Tammsaare on need kujud loond mitte ainult sulega vaid ka südamega. Nagu maalikunstnik paneb ta igasse pintsliõtombesse tükikese armastust, ja meie võime jälgida, kuidas ilmub lõuendile värv värvi kõrvale, kuni lõuend on viimistletud ja pintsliõtõmmetest ja armastusest tekkinud me mällu võrukael Tigapuu, pikk Paas või jalutu Tiina. Nagu õige maalikunstnik, tarvitab Tammsaare nii hästi valgust kui varju oma kujude maalimisel ja siit leiame teise tähtsa põhjuse, miks Tammsaare kujud kipuvad välja raamatu lehekülgedelt, nagu oleks neil õigus selleks, õigus elamiseks.

See varju ja valguse tarvitamine, see inimlikkus ongi see elav hingeõhk, mille ta kui jumal puhub oma sulega loodud kujude sõrmeisse. Tammsaarel ei ole positiivseid ega negatiivseid tüüpe, Tammsaarel on inimesed liha ja verega.

Me kipume näiteks Pearut pidama läbi ja läbi negatiivseks tüübiks, kuid me unustame sealjuures Pearu hinge, mis pole sugugi nii väga negatiivne, me unustame põhjused, miks Pearu on niisugune, et meie peame teda negatiivseks. Pearu armub heleda „jaalega“ Krõõdasse nii sügavalt, et ta veel poole inimesa mõddudes tahab Krõõda vere pärast Oru kohta parandada Krõõda tütrepojale. Ta ehitab õõtsa soosilda, et armastatud Krõõt ei tarvitseks surnuna sõita mõõda auklikku teed. Ja kui aastakümnete järele Pearu ise on sealmaal, et alustab varsti sõitu üle nüüd

jälle aukliku soosilla, siis mõtleb ta veel ikka, et jumal on teinud hoopis halvasti „kui ta laskis Krõõda saada Andrese naiseks. Andrese naiseks oleks pidanud Pearu arvates olema tema eit, see tugev ja pakkjalgadega naine, kes oleks suutnud ilmale kanda ka kaks korda tugevama ja kangema poisi, kui oli seda Mäe noor Andres, kelle kätte suri Krõõt. Ja see, jah, see oleks pidanud olema Pearu naine, sest siis poleks olnud tal vaja nii kangeid tütreid ja poegi ilmale kanda, ning ta oleks võinud kas või tänapäevani elada Pearu vanade silmade rõõmuks. Ja Pearu naine, sest siis poleks olnud tal vaja tema naine, siis temast oleks saanud hoopis teine mees ja ta oleks elanud teist elu. Siis poleks ehk Pearul kunagi tõusnud Andrese vastu seda viha, mis tal on olnud tõelikult. Peenar oleks jäänud peenraks, siht sihiks, ristikivi ristikiviks ja kupits kupitsaks, aga Pearul poleks kunagi tarvis olnud mõtelda, et sealpool neid maisi asju kõnnib Krõõt oma heleda jaalega, mida kuuleb Andres. Ja Pearu ei või tagantjärele kuidagi õelda, millal ta „prosessis“ temaga kui „nuabrimhega“ millal kui mehega, kel heleda „jaalega“ Krõõt naiseks. Ah! Pearu tahtis vahel nii kangesti Krõõdale näidata, et ka tema on kange vanamees, mitte ainult Andres.“

Ja Pearu annaski Oru koha Krõõda tütrepojale (sest Pearu mõtleb oma pojapojast ikka ainult kui õndsas Krõõda tütrepojast), kui ta süda ei muutuks haledaks pojanaise headest sõnadest, kui see teda riidesse paneb ja vankrile aitab, kui Pearu tahab sõita testamenti muutma Krõõda lapselapse kasuks.

Niisugune on Pearu, kes peab ärplema Andresega kui „nuabrimhega“ ja kui Krõõda mehega. Aga igavuse peletamiseks on seda vaja, sest Andrese moodi hommikust õhtuni tööd rühmata ei saa Pearu, selleks pole tal jumalaandi. Tema peab laatadel ümberprässima, kõrtsi saksatoas härrat mängima ja koju sõites tahab ta eest leida avaneva õuevärava ja alandliku „lambasihvri“, kelle asemel siiski võiks olla heleda jaalega Krõõt.

Andrest me kaldume ühel häälel pidama positiivseks tüübiks, aga ometi tapab ta nukrasilmalise peene kondiga Krõõda raskete toobritega, kaevust vinnatavate ämbritega ja sigade takistuseks lõõdud lauaga uksepiitade vahel, tapab viljakoormatega ja oma halbade sõnadega, nii et Krõõt pidi oma lühikese elu jooksul Vargamäel nii palju nuttu külvama, et seda lõigata said isegi ta lapselapsed.

Pearu saadab Andresele oma sulased ja

hobused abiks, kui näeb Andresel seda vaja olevat, kuid Andres keelab sauna Madisel Pearu lapsi oma saunas kaitsta, kui need on isa eest pelgus.

Mis vahe on Andrese ja Pearu südamete vahel, seda näeme selgeimini Joosepi-Liisi abiellumise loos. Asi puutub mõlemaid pooli ühtemoodi, kuid Andres kihutab oma tütre majast välja, Pearu aga saab liigutatud oma poja sõnadest, kui see talle pühakirja meelde tuletab, kus on ju öeldud, et mees jätab maha oma isa ja ema ja hoiab oma naise poole. Pearu on nii liigutatud, et vastab pojalegi kalli jumalasõnaga: „Sina ei pea oma naisele mitte tegema, nagu teeme meie Vargamäel, sest see on sinu isa vihamehe esimene tütar, kel tema ema Krõõda hele jaal, kui ta kutsus sigu ja sina pead teda armastama kõige ihu häda sees.“

Pearu käib alati enne lauakirikusse minemist Andresega ja ta perega leppimas, isegi Mäe koerale pakub ta neil korral lepitust — kuigi purjus peaga, sest siis ei panda pahaks, aga Andres ei lähe Pearu surivoodilegi, kui see teda laseb leppima kutsuda. Alles kui ta kuuleb, et ta elu suurim unistus, Vargamäe jõe allalaskmine hakkab teostuma, nõrkub ta süda nii Pearu kui jumala vastu, sest nüüd äkki ta näeb, et jumal pole tema tõde naeruks pannud ja see näitab Andresele eneselegi, et ta on hea asja eest võidelnud. Nüüd võiks ta Pearuga leppida.

Niisugune on positiivsus negatiivses Pearus, ja niisugune on negatiivsus positiivses Andreses. Ja nii on hea, sest nii on nad meile lähedased, mõistetavad, nii on nad inimesed.

Kolmas kange vanamees „Tõe ja õiguse“ seerias on vanahärra Maurus. Kellele meeldiks Mauruse esimene nägu — öökuues vanamees kümne harakil sõrmega haaramas raha, ise kinnitades „härra Maurus ei maga kunagi, kui talle tuakse raha.“ Meie esimesest muljest ei jää aga midagi järele, kui hiljem näeme, et Maurus vajab raha selleks, et Tigapuu taolised võrukaelad, kes on aga siiski Mauruse teada ausad „inimesed“, sest „härra Maurus tunneb oma poissa“, võiksid olla Mauruse majas, et mujal mitte sootuks hukkuda; ja et vaesed eesti poisid, kel ei ole maksta, võiksid seal õppida, sest „inimene peab olema tark, kasvagu ta pikaks või jäägu lühikeseks; nõnda tahab härra Maurus, sest selleks ta oma kooli tegigi.“

Ainult niisugust „kõrda“ nõuab Maurus oma majas, et kes maksab, see elagu seal

või nullidega, kelle eest aga Maurus ise maksab, sel olgu viied. Kui raske on see vaeste eesti poiste targaks tegemine suure Vene riigi pisikeses Eesti linnas, kus haritud eestlasedki on kas saksa või vene kadakad, seda võime arvata.

„Härra Maurus peab käima, aga kus on härra Ollinol käimist? On tema koolidirektor? Ajab tema eesti asju venelaste juures? Ei, vaid härra Maurus ajab vene seltsis eesti asju“ sest härra Maurus on ta enese sõnade järele „hull, üsna hull, sest ainult hull loodab eestlase peale.“

Ehkki härra Maurus nii väga tahab eesti poistele kaukasuse vürsti ja inglise krahvi rahadega ladinakeelt õpetada, siiski peab ta oma kooli kasuks loobuma mõnest eesti poisist, kes suures hinge ahastus on tikkunud Mauruse majas jumala enese kallale. Ta viskab niisuguse küll oma koolist välja, kuid jookseb talle tänavale järele öökuue hõlmade lehvides, sest ta tahab, et niisugusel eesti poisil oleks jumala vastu minnes ometi viiski vene rubla taskus.

Niisugune on härra Maurus, see „Tõe ja õiguse“ kolmas kange vanamees. Inimesena, üsna paljude inimlikkude puudustega inimesena näitab meile teda Tammsaare, kuid kõigi nende puuduste seast koorub ometi me silme ette pedagoog, rahvuslane ja hea inimene.

Aga ka ühiskondliku elu nähtusi lahkab Tammsaare sama põhjalikkusega, sama armastusega, tuues esile valgust ja varju. Maailmes 1905. a. revolutsiooni valguse külge me sattume pidama Tammsaaret ennast revolutsiooni tuliseks pooldajaks. Nii loeme sellelt „valguse poolelt“: „...läksid pöranda alla, kus kannatasid puudust, et ükskord teistel oleks kõike küll; kus tundsid nälga, et teistel saaksid kord kõhud täis; kus magasid kivil või puul, et teistel oleks millalgi pehme ase; kus värisesid mitte ainult homse päeva, vaid järgmise silmapilgu pärast, et teiste tulevik oleks kord kindlustatud.“

Või loeme vaimustust üleskutsete sepiitsemisel, millest arvati, et kui võib neid nii ilusti ja vägevasti kirjutada, siis võib ka veel ilusamalt ja vägevamalt.

Siis analüüsib kirjanik kõiki neid põhjusi, mis on sünnitand selle ajavaimu, et poliitseigi tahab olla pisut pörandaalune ja et revolutsioon ei olegi enam abinõu, vaid eesmärk ise.

Ja lõpuks lahkab ta revolutsiooni nii, et me selle varjukülge sama hästi tajume kui

enne selle valguse poolt. Ta kirjeldab purustatud aknaid, sisse-murtud uksi ja hiljem lõõmavaid mõisamaju ja tooreid lõhkujaid.

Meie võib olla ei suuda mõnikord mõista kirjanikku. Meie tahame sageli ainult valgust ja teinekord ainult varju, nagu oleksime me naiivsed lapsed, kellele antagu ingel-häid tütarlapsi ja kurje nõidu. Meie chitasi-me Tallinna turuplatsile ausamba revolutsiooni valguse poolele, aga Tammsaare oma „Tõe ja õiguse“ III köitega piistitas selle ausamba revolutsioonile tervikuna, nagu ta oli, valguse ja varjuga.

Ja nii piistitab Tammsaare ausambaid ka inimsusele, ka raiskuläinud inimese inimsusele. Sest Tammsaare armastab ka oma meie meelest negatiivseid tegelasi. Ta nokitseb selles negatiivsuse rämpsus, kuni enese võidurõõmuks ja meie imestuseks avastab selles rämpsuski positiivsust. Ta võtab meil etse käest kinni ja näitab, et vaata nüüd, mina tahan, et sinagi näeksid siin prahihunnikus pisut kulda. Mina näen seda alati, aga näe korra ka sina!

Niisugune on Tammsaare positiivsus ja kas see polegi vahest see õigeim?

KIRJANIKU JUUBEL

Katkend A. H. TAMMSAARE novellist „KÄRBES“

Rahvast oli ohtrasti kokku tulnud. Kui Merihein ise seda hulka oleks näinud, vististi oleks ta vähemalt sisemiselt muhelema pakanud: need kõik olid tema pärast koos, need kõi mõtlesid aina tema peale. Siin olid aja-kirjanduse esitajad, asutuste saadikud, sellside asemikud, siin olid vanad ja noored, mehed ja naised; isegi väljastpoolt olid mitmed tähtsad seltskonnategelased pärale jõudnud ja ainult selleks, et arutada, kuidas meie kirjanikku ja luuletajat Andres Meriheina austada, tema mälestust jäädvustada.

Läbirääkimised kippusid pikale venima: liig palju on ilusaid mõtteid ja ettepanekuid, liig palju ladusaid kõnelejaid, liig palju sõnakaid mehi, isegi naised, keda taheti kuulda, ja raske oli valida, missugused sõnad teostada, missugune ettepanek tegevusega kehastada. Nii mõnelegi kõnelejale pidi koosoleku juhataja südamele panema, et ainet püütaks käsitada kitsamates piirides. Tõsi, koosolijaid huvitab küll vähemgi asjake, mis kaudsetki lugupeetud jubilaari puutub, kuid õhtu on lühike, küsimusi palju, arvamised nii kui nii lahkuminevad. Igaüks tahaks oma ettepaneku teostamist näha, arvab ju igaüks — selleks on muidugi loomulik õigus —, et tema kõige põhjalikumalt austatava looja elutöösse on süvenenud, tema vaimuga läbi imbinud.

Tõepoolest ulatasidki mõtteavaldused, soovid ja oletused nii eriarvamusteni ja põhjendused tundusid ikka nii põhjendamatuina, et kuldse kesktee leidmine ähvardas liugleda sinna poole võimalikkuse piiri. Kui üks soovitas kirjanikuga läbirääkimisse astuda, et temalt kuulata, kas ta ehk nõus ei oleks oma teoste kirjastamise eesõigust võimalikult odavalt müüma rahvaraamatute väljaandmiseks, siis pani teine selle asemel ette Andres Meriheina nimelisi abirahasid asutada, niipalju

kui meie väikse ja kehva rahva majanduslised võimed selleks vähegi küünivad. Varsti leidis neid, kes esimest ettepanekut täiendasid: määratagu kindlaks, milleks rahvaraamatute müügist saadud puhastkasu peab tarvitama. Leidis ka neid, kes teist ettepanekut püüdsid piirata: tähendatagu üksikasjalikumalt, kuhu, missuguste asutuste juure Andres Meriheina nimelised abirahad asutatakse, kes nende üle valitseb, neid välja jagab ja missugustes maistes piirides — Liivimaal, Baltimaal, kogu määratusuurel isamaal või veel laiemal pinnal. Keegi oleks tahtnud mõlemaid ettepanekuid ühendatuna näha: kindel olevat, et rahvaraamatute müümine võivat suuremat puhastkasu tuua — muidugi mõista niisugusel korral, kui lugupeetud juubilar kirjastamise õiguse eeldatud sündsate tingimustega võõrandab, milles vaevalt juletaks kahelda, — sellepärast oleks huvitav austatud koosoleku arvamist kuulda, kas ehk just seda rahvaraamatute müügist saadud puhast kasu ei peaks abirahade asutamiseks tarvitama. Aga ei, niihästi ettepanekud ise kui ka esimese ettepaneku täiendus ja teise ettepaneku piiramine ning kahe ettepaneku liitmise ei leidnud kokkukõlalist poolehoidu. Muidugi — soovide, ettepanekute, arvamiste ja nenede lisanduste, paranduste, täienduste, piiramiste, ja liitmiste saatus kujunes võõraemaliseks. Juba virvendas paljude näol, kes alguses nii sooje sõnu leidnud, tahtmata avalikkuse ette tükkiv tüdimus.

Uut elavust tõi koosolekule pelglik ja ootamatata näpunäide, et austatud kõnelejad oma soovides ja ettepanekuis paljuid meeles on pidanud: õppivat noorsugu, hakkajaid kirjanikke, puudustkannatavaid noori kunstnikke, lasteaedu, heategevaid asutusi, Eesti rahvast, Eesti noorsugu jne. jne., ainult Andres Meriheina, kelle pärast täna siia kokku tulnud,

jätanud nad nagu silmapaari vahele. Mõni teinegi kaldus, esimesest julgust võttes, arvamisele, et esitatud mõtetes tõetera ei puudu ja et juubilaril enese peale tänani tõepoolest kõige vähem mõeldud. Need mõtted leidsid küll kohe asjakohase selgituse ja õienduse, mis arusaadavaks pidi tegema, et kõik, mis täna räägitud, aina juubilaril puutub ja et kõik avaldatud mõtted nii või teisiti juubilariga ühenduses seisavad, kuna ju ettepanekud ja soovid tema olemuse püsivamat osa püüavad jäädvustada, aga ometi hõõgus algatatud uus mõte kui süsi lees tuha all ja nii mõnigi sõnadepuhang ajas ta uuele lõkkele. Mõtte poolehoidjate vähemuse peale vaatamata kippus õhkkond tekkima, nagu peaksid sel alal kõigi soovid ühinema. Aga enamuse oli kangekaelne ja seisukord ähvardas juba piinlikuks muutuda. Esialgselt ilusast üksmeelst ja leplikust vaimust pugesi jonnijuga läbi. Ühelmeel valitud juhataja manitses kõnelejaid asja juure jääma ja tegi kaudse tähenduse — siiski küllalt arusaadava ja läbipaistva, — et otse häbitav oleks meie väiksele ja kehvale rahvale, kui niisuguses tähtsas asjas ei suudetak vennalikult kokku leppida.

Juba puudutati küsimust, kas poleks otsustarbekohane asja kõigekülgsest läbiarutamiseks erikomisjoni hoole usaldada, kellele muidugi õigus jäetaks asjaomaseid inimesi heaksarvamise järel nõupidamisele kutsuda. Sellega oleks ehk tänane koosolek lõppenud, aga esitatud küsimus tekitas silmapilk teise küsimuse, nimelt: kas peab komisjoni kutsutud asjaomastel inimestel otsustav või ainult nõuandev hääleõigus olema ja kas tohivad nende seas esineda ka naisterahvad?

Siin oligi silmapilk, kus Kulno sõna palus. Seni oli ta stoilise rahuga lahkuminevaid arvamisi kuulanud.

„Ma imestan“, algas ta („Imesta aga pealegi“, vastas talle keegi üliõpilane tasa, aga küllalt valjult, et paljud seda kuulsid ja muigasid). „Ma imestan iseäranis nende üle, kes arvamist avaldasid, nagu oleks lugupeetud juubilaari täna õhtul kõige vähem meeles peetud. („Ohoo!“ kuuldus kustki.) Ma imestan („Kui pagana kaua sa õieti imestad“, sähvas endine üliõpilane, aga nüüd vastati talle sisistamisega) selle mõtte algatajate ajaloolise mälestuse lühidust, ringvaate kitsust.“

Ja nüüd heitis ta linnulendlike pilgu India pagoodidesse, mis kaljusse raiutud; vaatles Assüüria ja Baabiloni kiilkirjalisi varemeid; esitas Egiptuse hieroglüüfised püramiidid, kus ees keegi väejuhataja soldatitele hüüdnud: „nelikümmend tuhat aastat vaatavad meie peale alla“, viis kuulajad pimedatesse labürintistesse, katakombidesse, kus valgust kallab ainult juhatava munga värisev tuluks näitas obeliske, kloostrid, kirikuid, mošeesid, vaates kõike, mis ilmas püsivamat, jäädavamat, meeliülendavamat, vaimustustandvat, uskuäratavat. Ta rääkis ka korallidest ja maapinnakihtidest, mis esitavad elusate kehade varemeid, ta kõneles sipelgatest ja mesilastest, puudutades nende tööd ja toimetust, ta kõneles huvitavalt ja kaasakiskuvalt, sest ta kõneles ju soojast südamest ja vaimustusega. Silmis süttis ere tuleloide, suunurki piiras ta

gasisurutud võdin, mis rääkis sisemisest taltutatud ärevusest, kui ta lõpetas:

„Mis räägivad meile kõik need pagoodid, kiilkirjad, püramiidid, katakombid, obeliskid, kloostrid ja kirikud? Mis õpetust jagavad meile ja tulevastule põlvedele maapinnakihtid, korallid, mesilased, sipelgad? Kas ei esine igal pool sama maailma valitsev, tahaks öelda, maailma loov kogumline seadus, mille ees nõtkutavad põlvi jumalad ja inimesed, elevandid ja eeslid, taimed ja kivid? Üksik kaob, hulk jääb; üksik hävineb, tema töö püsib; elav vaim taganeb, põrm võtab võimust. Inimene kui indiviid närtsib, kuigi ta lõhnaks Saaroni lillena; inimene tuleb põrmust ja läheb põrmu,

aga tema mälestus jääb, lehvides meile ammuigi kustunud aegade rüpest; kunstnik unub, aga tema tööd jäävad meile raudvarana, võiks iasegi öelda, vanavarana, mis on kõige kallim vara; mõtleja peaaegu kustub, langeb olematuse piiridesse tagasi, aga mõte jääb, pannes liikuma uusi mõtteid. Kas hoolitsesid vanad greekelased väga oma mõtetarkade eest? Eks ei pidanud kõige suurem neist kihvtikarika tühjendamata. Ja eks ei olnud just Jumala valitud rahvas see, kes oma prohvetid taga kiusas, neid vangitorni heitis, ja eks ei surnud kõige suurem ristisambas kahe rõõvli vahel, kuna tema teetasandajal naine tantsis pea otasast. Niisugune on ilmaseadus, niisugune on see keerdtrepp, mis juhatab igaviku regioonide poole. Sellepärast — unustagem maine põrm, mis olemuse püsivamale osale on sagedasti linnupaelaks, varitsevaks silmuseks; unustagem, mis kardab päikesepileeki ja tuleleeki. Ja andugem ühelmeel selle jäädvustamisele, mis inimese õigustab nõudma igavikku: muretsegem mälestuse eest. Vaaraoodele ehitati juba nende elupäivil hauakambrid, mida nüüdsed põlved küllalt ei jaksu imetleda; Rooma keisrid panid juba troonile astudes oma mälestussammastele aluse ja meie esisad istutasid poja sündimisel tamme, nagu valmistaksid nad juba mähkmeis surma vastu, aga meil ei juleta sellest niitsatadagi, mis tulema

peab ja mis on iga elava organismi maine osa. Üürrike on inimene, kaduv tema ihu, möödaminev liha ja veri, nukralt juhuslik tema erukava, kus heliseb mänglev vaim ja peab küllastavalt sädelevat rõõmupidu surematu hing. Muretsegem siis hinge eest, päästkem unustushõlmast igavene vaim. Kui soovitakse odavate rahvaraamatutena juubilari töid välja anda, siis on see ilus, aga oleks veel ilusam, kui rahvaraamatutest saadud puhas kasu millekski niisuguseks otstarbeks määrataks, mis otseteed ja võltsimata igaleüle meie Andres Meriheina meele tuletaks. Mitmesugused abirahad on väga kiiduväärt, aga kas poleks veel kohasem nende asemel Rahvusliku Kultuuri Liidu juure ühist kapitali asutada, mida enne lugupeetud jubilaari surma tarvitada ei tohiks. Loodetavasti kogub selleks kurvaks, kuid paratamata silmapilguks üsna kenake ümarik summa, mis kadunu mälestuse jäädvustamise palju otstarbelisemalt võimaldaks, kui ükskõik missugune või ükskõik kui suur abiraha.“

Enamus hõõrus healmeel jalgu, sest kõikiühendav sõna oli noormehe huulilt libisenud, ettepanek oli nagu koosolijate südamest räägitud. Vähemus sisistas ja palus sõna, et omakorda imestada eelkõneleja ettepaneku üle, mis vähem ega rohkem ei sisaldavat, kui soovitust, et juba nüüd, lugupeetud kirjaniku eluajal, tema haugasamba heaks hakataks raha korjama. See olevat enam kui pentsik, see olevat otse ennekuulmata. Kui aga see ettepanek siiski enamuse poolehoidu võitvat, jääks ainult veel üks soov üle: võetagu ka puusärgi laud arvesse, sest ka need on paratamata.

Kulno palus uuesti sõna, tähendades, et haugasamba ja puusärgilaud olevat vastuvaidleja leitud. Tema ettepanek puudutab ainult kapitali asutamist, mille otstarbe Rahvusliku Kultuuri Liidu peakoosolek Andres Meriheina surma puhul kindlaks määrab. Pentsikuna võivat see mõte ainult neile tunduda, kes peale tänase päeva ainustki päeva ei tunne ja kes üksikute indiviidide ning sugupõlvade kaduvuse üle kunagi pole järele mõelnud, rahuldust leides ainult silmapilksest ainelisest igapäevasusest. Kui aga arvatakse, et tema ettepanek ainult haugasamba peale sihtivat, siis olgu tähendatud, et kogutud kapitali, näiteks, väga hästi võidakse kirjaniku üksikute teoste kokkukorjamiseks, väljaandmiseks ja nende ilustamiseks tarvitada. Nii samuti võidakse selle kapitali abil kõik suusõnaliselt teatud kokku koguda, mis lugupeetud luuletaja ja kirjaniku kohta rahva seas liiguvad. Korjandus peaks saama põhjalik ja kõigekülgnemine, ta peaks lugupeetud autori iga vähemagi iseloomujoonekeste kokku kandma, olgugi mõni neist ei tea kui uskumata. Uskumata joonekesed põimivad kogukujusse muinasjutulõimi, aga missugune mälestus oleks jäädav, kui ta ei muutunud muinasjutuliseks? Kõneleja arvab Andres Meriheina sarnaste rahvapoegade elu valgustamiseks ei suudeta kunagi liig agarad, liig varmad ja liig usinad olla.

Vähemuse mehed vaatasid küsivalt üksteise otsa, kehtitasid õlgu ja ei mõistnud muud

paremat teha, kui saalist lahkuma hakata: nende pind oli täiesti kõikumama lõõnud. Juhataja küsis, kas keegi veel sõna soovib, ja kui koosolek vaikus, treis ta Kulno ettepaneku pisut ümarikumaks, siledamaks, kenamaks ja pani ta siis hääletusele, paludes neid püsti tõusta, kes vastu on. Kõik jäid istuma, ainult üks tõusis püsti ja see ainuke oli kõigi imetuseks — Kulno ise.

Saalis tundus kõhelemine.

Naljalehe „Viripilli“ toimetaja palus juhatajat härra Kulnolt küsida, miks ta ise oma ettepaneku vastu hääletab.

„Ma tegin ju nalja“, vastas Kulno sellekohasele küsimusele.

Saalis kuuldus toolide nagin.

„Kumb oli nali, ettepanek või tema vastu hääletamine?“

„Ettepanek muidugi.“

Toolid nihkusid paigast. Kogu saal oli ühine „mh“.

„Palun austatud koosolekut vabandada“, rääkis Kulno edasi, „mu nali läks täiesti luhta, temast ei saadud aru. See oli halb nali.“

Üldine nõutu ärevus, naer, välvuvad silmad.

„Kas see noorherra ei ütleks ometi, keda tahab ta naeruvääriliseks teha, kas iseennast, lugupeetud kirjanikku, auväärt juhatajat või Eesti rahvast, kelle asemikkudena siin koos oleme?“ küsis keegi soliidne noorepoole vanaherra lõkendaval näol.

„Lugege piibel kolm korda läbi, siis teate kõik“, vastas Kulno ja sammus ukse poole.

Need sõnad rabasid viimased pidemed, rõõvisid saalilt aru. Toolid mürisesid, inimesed kargasid püsti, vehklesid kätega, karjusid läbisegi, tahtsid nagu kuhugi minna või midagi teha, aga ometi jäid nad paigale, kuna sel silmapilgul, kus Kulno ukse avas, hütted kajasid:

„Välja! Häbemata! Jõmpsikas! Lurjus!“

Kui Kulno puhvetisse jõudes üksiku laua ääre istus, värisesid tal käed ja meelegahtades tuikas uimlevalt. Ta istus küünarnukid laual, pea käte vahel, ja ei pannud tähelegi, et vähemuse mehed temale muigavaid, nõokavaid pilkusi saatsid.

„Olid sa arust ära?“ küsis keegi tuttav.

„Vististi,“ vastas Kulno, ilma et pead oleks käte vahelt vabastanud.

Agaga enne kui nad rohkem jõudsid rääkida, tormas Lutvei sisse, vaatas puhvetis ringi ja Kulnot nähes ruttas ta tema juure ning karjus:

„Sa oled siin! Mõtlesin, ega sa terve nahaga ei pääse. Sa oleksid pidanud nägema!“ Ja tuttavate poole pöördudes ütles ta:

„Vara tulite alla, kõige paremast jäite ilma!“

Küsimusi sadas kui vihma, satuti ärevusse, hakati liikuma; laud kolisesid, klaasid kõlisesid, räägiti läbisegi, naerdi, räägiti jälle ja noormeeste summ piiras Kulnot, kes jäi endiselt sõnakehvaks, nagu kardaks ja häbeneneks ta häälekõla, häälevärina kaudu seda paljastada, mis tema siseilmas ikka alles mõllas. Ta pidi kõik oma jõu kokku võtma, et enese üle valitseda ja rahulikuks jääda.

AH TAMMSAARE LOOMING

„Võta kinni, siis võid kõik“

Kirjutanud T. VAREND

Noor inimene arutleb ja juurdleb elu kallal, otsib elu mõtet. Selle otsimise tulemus saab olla ainult kahesugune: ühed leiavad elumõtte, — teised ei avasta midagi. Kolmandad, kes pole millegi üle mõtelnud, jäävad vaimself alaealisteks, — kogu nende elu seisab ainult füüsilise kesta toiminguis.

Mida peaksime veel soovima, kui mitte võimet suhtuda kõigesse õieti, oskust vaadelda ja näha kõike niisugusena, nagu see on ja mitte niisugusena, nagu see petlikult näib. Kahjuks ei ole kuigi paljudele osaks omada seda võimet. Ainult vähesed jõuavad täieliku selguseni. Veel vähesemad nende seast omavad võimet anda kõike nähtut, kuuldot ja läbielatud edasi teistelegi. Kui viimased teevad seda tõetruul, sama meisterlikkusega, nagu on meisterlik nende peen vaatlemiskunst, siis selle edasiantu kaudu saavad äratust paljud uued juurdlejad, leiavad uut ainet ja uusi teid vanad ja pettunud otsijad ning ammutavad rõõmu ja ilu needki, kes juba tunnevad elumõtet, kes ka ise vaatlevad ja naudivad.

*

A. H. Tammsaare on üks neist, kes on otsinud elumõtet ja selle ka leidnud. See ei võikski olla teisiti. Püüdnud lahendada inimeste isiklikkude vahelkordade probleeme, — nende rikkuse ja vaesuse, headuse ja kurjuse, armastuse ja vihkamise, tõe ja vale küsimusi, on see pidanud tulema paratamatult. Ja kuna elus endas on küllalt väärtust ja olemise mõtet, siis jälgimises, kuidas üks või teine sulhtub teatud olukorda või lahendab mingit küsimust, — elu vaatlemises seisabki selle väärtuse avastamine ja mõtte jälgimine. Niisugusele vaatleja seisukohale on asunud Tammsaare. Ta ei otsi enam, sest ta on leidnud, — ta ei juurdle, sest ta on avastanud. Tammsaare ainult vaatleb ja ta kunstnikupilk satub tähelepanelikult ikka sinna, kus on midagi näha. Samuti nagu ta kunstnikusulg meisterlikult annab edasi kõike nägemisväärtset. Nii ongi tekkinud suurteosed, elu meisterseosed, kunsti väärtteosed.

Elus meie kõik tegeleme millegagi, sooritame kes nii, kes teissuguseid, üks enam, teine vähemtähtsaid ülesandeid. Peaaegu mitte kunagi, ei ühegi toimingu juures, meist kellelgi ei tärka mõtet, et mõningate nii väga

lihtsate toimingute hästi edasi antud kirjeldus, — üldse, meie kõige igapäevasema elu tõetruu maaling, kas või meie endi silmis võiks leida hindamist väärtusliku kunstiteosena. Lugesdes Tammsaaret, kõige paremaidki ja kõige hinnatavamaid ta teostest, leiame ometi need koosnevad just sellest kõige vähem tähelepanuäratavast igapäeva elust. Ja edasiandmisviisi, vormigi mesterlikkus seisab selles lihtsuses, igapäevasuses, käegakatsutavas läheduses, — kõigile arusaadavas ja omasena tunduvas esitamiseviisis. Kõrgeväärtuslikuks kunstiloominguks ei vajata suuri ega võõraid sõnu, ebareaalset fantaasiat ega tõenäotuid, keerulisi tegevustikke. Kuigi elu iseenesest ei ole mingi kunstiteos, on parim kunst ikkagi see, mille sisuks on elu.

Elus on palju head ja ilusat. Ometi märkame seda tihti alles siis, kui juba on möödunud õige aeg selle kasutamiseks, nautimiseks. Tagantjärele tunneme ahastust ja kahju, muret ja halemeelt. Kahetsus ja pettumus on inimlikkudest tunnetest sagedamini esinevad.

„Võta kinni, siis võid kõik“, hüüab Tammsaare liblik poisile, kes ihkab lähemalt näha selle värvirikast ilu. Poiss jälgib liblikat, ajab teda taga mööda õierikast aasa. Ometi lendab liblik ära üle metsa, kaugele. Ja alles nüüd näeb nukker poiss, kuipalju ilusaid ja õrnu õisi ta on tallanud oma jahil liblika järgi. Nüüd on juba hilja, — lilled on murtud, — õige aeg nende noppimiseks on lastud mööda.

„Võta kinni, siis võid kõik!“. Eks ole võrgutav ja haara kaasa, kui miski nii õrn ja kaunis heidab lennult su poole seesuguse kutse. Eks kuulda paljugi seesuguseid avatlusi, eks elus nähta küllalt seesugust võidujooksu enda ihatud ideaalidega, küllalt tühja tuule tallamist. Liblikad aga lendavad kõrgele, üle metsa, — või kui tabamegi üksiku, siis selle ilu puruneb meie kohmakas käes, — ning istume jälle kahetsuste kambris, kurdame endi saamatust ja elu karmust, et kõigel heal ning ilusal on lastud libiseda mööda tähelepandamatult.

Selles ongi sisu, selles kõige sügavam tuum. Õigem selgub ikka tagantjärele, alles siis, kui on juba hilja selle kättesaamiseks.

*

ANTS
LAIKMAA

„Linnamäe
Lemmi“

Inimene, armastus, maa, — kõige lähedasmad, millega elus tuleb puutuda kokku. Kõik, mis puutub inimesse, meisse endisse, kuulub paratamatult meie huvipiiri. Ja armastus, — kes poleks seda tundnud, keda pole see puudutanud, nii noor kui vana, — see on jäänud ilma suurest hulgast elust üldse. Mitte ainult sugupoolte-vaheline armastus, — ka igasugune muu, — armastus vanemate ja laste vahel, armastus töö, maalapi või millegi teise-kolmanda vastu, eks ole seda ikka tunnustatud kui ehitavat, edasiviivat, suurt osa elu kandvat tegurit. Ning maa-lähedast hõngu kanname kõik paratamatult endiga kaasas, talupoja-rahva lapsed, kelle isad ja isaisad on tuhninud maakamaras, üks suurema, teine vähema innu ja armastusega. See on meie pärisosa ja kogu olemist kandev alus, — meile on lähedane see põnkliku põllukamara niiske aur, — ka neile, kes sellest küll püüavad iga hinna eest vabaneda.

Inimene, armastus ja maa, — need on Tammsaare teoste põhialained. Nende ümber keerleb autori innukas vaatlejapilk, nende

ümber on koondatud lugeja huvi. Piilt on selge ja puhas, nagu pungast koordunud õis, — mitte sellepärast, et on eriti otsitud ja valitud, idealiseerivalt poleeritud ja klanitud, — loomulik värv, loomulikud kortsud ja sakid ning loomulik, meile omane ilu. Ilma maad ja taevast lahmivate peatute fantaasiatiibadeta, ilma ilutulestikkude kassikulla-värvisegidikuta, — lihtsatena, nagu meie elame oma igapäevast elu, esinevad Tammsaare tegelased, inimesed, keda paneb liikuma armastus ja maa.

Siis jälle ammuses nooruses kirjutatud rida: „Võta kinni, siis võid kõik“. Poiss ei saanud kätte oma liblikat, — kui paljud meist on omad saavutanud? Seda eluliblika pingutatud jahti on küllalt kõikjal meie ümber, — seda on küllalt Tammsaare hilisemateski teostes. Ning kes võtab kinni, see võib kõik. Enamasti aga lendavad liblikad ära, kõrgelt, üle metsade, ja meie jääme nukratena maha, keset omaenese jalaga tallatud õisi, keset hoolimatult ja kergemeelselt purustatud ilu.

CARL GEHEVE
ÕES'i esimene esimees

ÕPETATUD EESTI SELTS 100 AASTANE

Kirjutanud K. Sang

Prof. H. MOORA
ÕES'i praegune esimees

1938. a. jaanuaris pühitseb Õpetatud Eesti Selts oma sajandat aastapäeva. See on suursündmuseks niihästi kitsamatele teaduslikele ringidele kui ka laiale rahvahulgale. Oli ju ÕES see koht, kus õieti esmakordselt esile tõsteti eestluse probleeme, kus esmakordselt räägiti eestlastest kui iseseisvast rahvast, kellel on oma minevik, oma keel, oma kombed, omapärane kultuur ja oma kindlapiiriline maa-ala. Edendada teadmisi eesti maast ja rahvast, see on olnud ja on praegugi ÕESeltsi eesmärk ja ülesanne.

18. jaanuaril 1838. a. astusid kokku Tartu ülikooli vabameelsemad ja erksamad õppejõud, esotsas Fählmanni ja Kreutzwaldiga, et sihiteadlikult ja järjekindlalt mainitud sihis tööle asuda. Küll olid juba varem mõned eestisõbralikud saksa õpetlased eraalgatuslikult eesti keele ja rahvaluule uurimisega tegelenud. Nii näiteks võime nimetada Eduard Ahrens'it, kelle „Grammatik der Estnischen Sprache Revalschen Dialektes“ vabastas kirjakeele valitseva kirikukeele mõju alt ja tegi rahvakeele grammatiliselt kirjakeeleks, Aleksander Heinrich Neus'i, meie esimesi tähtsamaid folkloriste ja Schultz-Bertram'i, agarat Kalevipoja lugude kogujat ja Kreutzwaldi ergutajat. Nii näeme, et olukord oli küllalt küps ja alusmüür kindel, millele võis tugineda laiaulatuslikum teaduslik uurimistöo suurema organisatsiooni näol. Need eelkäijad näitasid, et on põhjust ja materjali kodumaiste teaduste viljelemiseks, nemad näitasid tee, millele järeltulijad juba sihikindlamalt võisid edasi minna.

Peale otsese teadusliku töö oli Seltsil veel teine ülesanne, nimelt rahva haridusliku tasapinna tõstmine õpetliku rahvakirjanduse väljaandmise kaudu. Nii ilmusidki Seltsi alg-aastail mõned Kreutzwaldi kirjutatud rahvaraamatud ja kalender. Hiljem, kirjanduse iseseisva arengu tõttu langes viimane ülesanne ära ja Selts pühendus täiesti oma otsesele tööle, olles aastakümnete kaupa ainsaks eesti rahvuslike teaduste viljelemise keskuseks, nii vaimse kui ainelise kultuuri mälestusmärkide kogujaks, säilitajaks ja kriitiliseks läbitöötajaks.

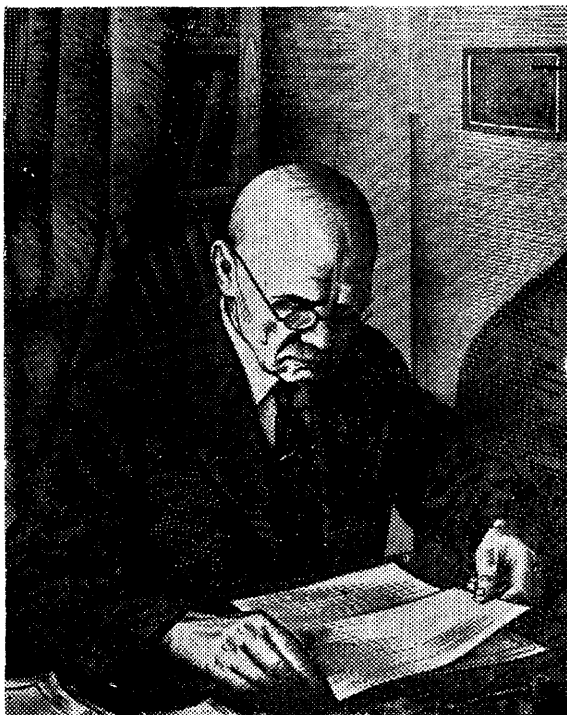
Nagu juba tähendatud, olid asutamisel ja pikemat aega juhtivalt ja suunaandvalt tegevad meie rahvusliku esiärkamise isad — Fählmann ja Kreutzwald. Neist Fählmann oli Seltsi esimeheks alates 1843. a. kuni oma surmani 1850. a. Selle agara töömehe eestvedamisel ja mõjul olid need aastad ühtlasi ka Seltsi intensiivsemaks tööajaks. Eesti-meelsete õpetlaste surma läbi kaotas Selts palju oma esialgsest innust ja kaldus kõrvale oma vaimustusega rajatud sihist, kuna Seltsi juhtimine oli läinud sakslaste kätte, kellele eesti asi enam nii südamelähedane ei olnud. Kuid ka sel ajal olid Seltsi püsivamateks ja edasiviivamateks jõududeks terve rida meie paremaid rahvuskultuurilise mineviku uurijaid ja tulise südamega rahvamehi, nagu Hurt, Veske, Reimann, Jung, O. Kallas j. t. Alles Eesti iseseisvuse ajal on Seltsi juhtimine täielikult läinud eesti teadlaste kätte. Varem oli Seltsi liikmeskond õige laialdane, sinna võisid kuufuda kõik Seltsi sõbrad. Alles 1937. a. alates on ÕE Seltsi tegevliikmeiks ainult teaduse alal teotsevad isikud. Praegu on Seltsi ümber koondunud kõik meie silmapaistvamad rahvuslike teaduste alal töötajad.

Aimdus

*Mina aiman, kodupinnal
Midagi on kadumas,
Mis mu hinge sadatuhat
Sidemega ühendas.*

*Mina aiman, kuid ei suuda
Päästjaks olla ometi.
Mis ma aiman, läheb täide —
Ja ma kaon isegi.*

*Ainult laulud hinge põhjast
Verevärvil tõusevad,
Nagu viimsed hauaroosid
Verest nõrgund pisarad.*

Karl Eduard Sööt

Sündinud 26. detsembril 1862. a.

Õpetatud Eesti Seltsi üritusel kogutud teadusliku töö vahendeist väärneb eestkätt märkimist 1) eesti keele sõnavara kogu. Selle põhjal on koostatud meie suurim ja täielikum Wiedemanni sõnaraamat; 2) muinasteaduslike leidude kogu, mis 1921. a. anti Tartu ülikooli Arheoloogia Kabineti ja Muuseumi alusvaraks; 3) mündikogu, kõige suurem ja täielikum kogu Eestis ja 4) raamatukogu, mis on eestikeelse vanema kirjanduse osas üks kõige täielikumaid.

Oma rohkete ja sisukate väljaannete kaudu, mis vastava vahetuskokkuleppe alusel saadetakse umbes 200-le välismaa teaduslikule asutisele, on Selts ühenduses kogu maailma samasisuliste teaduslike keskustega. Alates 1840. a. ilmub „Õpet. E. Seltsi Toimetused“, mis sisaldab suuremaid monograafilisi uurimusi kodumaa ajaloo, keele, rahvaluule, arheoloogia, etnograafia, kunstiajaloo jm. aladelt. Samas sarjas on muuseas esimest korda ilmunud ka Kreutzwaldi „Kalevipoeg“. Vanemate väljaannete hulka kuulub ka „Õpet. E. Seltsi Aastaraamat“ (alates 1861. a.), mis sisaldab lühemaid uurimusi ja referaate samadelt aladelt. Eesti iseseisvuse ajal on asutatud järgmised väljaannete sarjad: „Eesti filoloogია ja ajaloo ülevaade“, ilmudes annete kaupa iga aasta kohta eraldi sisaldab täieliku bibliograafilise ülevaate eesti ajalehtedes, ajakirjades kui ka üksikteostena ilmunud kirjutustest ning töödest rahvuslike teaduste alal, 2) „Eritoimetused“, millest seni ilmunud kaks suurekaustalist ja mahukat köidet dr. Manninen'i „Die Sachkultur Estlands I—II“ — põhjanev etnograafiline uurimus, ja 3) „Õpet. E. Seltsi Kirjad“, mis on mõeldud sisemaiste teaduslike huvide rahuldamiseks. Viimaste aastakümnete jooksul pole Seltsi väljaanded suurenenud mitte ainult rohkuse, vaid ka sisu põhjalikkuse ja väärtuse poolest.

Eesti kui väikeriigi olemise ja püsimise alused seisavad peamiselt meie rahva vaimukultuuris ja teaduses. Sellega on Õpet. E. Selts täitnud suurt rahvuslikku ülesannet ja jätkab seda ka tulevikus sama innu ja värske jõuga.

NOORED JA ALKOHOL

Käesoleva kuu viimane nädal möödub, noored, teie tähe all. Hüüdsõnaga: „Kaitskem noori alkoholi eest!“ korraldatakse üle maa suuri koosolekuid, kõneldakse raadios, jutlustatakse kirikutes ja kirjutatakse ajalehtedes.

Kas vajavad siis noored seda kaitset või lüüakse siin asjata alarmi? On tõde, et alkohol väliselt on küllaltki ahvatlev nii värvilt, lõhnalt kui ka maitsest ja tema tarvitajad kuuluvad sageli kõrgemasse klassi. Muusika ja lõbus laul kõlavad joogilaudade juurest. Pealegi teeb alkohol mehe näiliselt julgeks ja targaks.

Kuid tagajärjed!

Varsti on kangemadki mehed laua all. Viinakangelastest saavad pussikangelased: Rõõmus tuju muutub „kassiahastuseks“. Tühi tasku teeb omakorda tuska. Viina võiksime võrrelda „peenikese“ härraga, kes kavalusega võidab meie usalduse ja meid hiljem paljaks röövib. Ei, ta on veelgi hullem! Kui röövel nõuab meilt raha või elu, siis viin nõuab mõlemaid: raha ja elu. Pudeli suu ei ole kuigi suur, kuid ometi on temast mahtunud läbi majad, talud ja laevad. Paljud jõukad mehed on viina tagajärjel muutunud kerjusteks. Viina altarile on ohverdatud eluõnn, tervis ja hinge ning ihu puhutus. Kui harilik varas viib meie asjad ära, siis viin on niisugune varas, kes

oma ohvreid mitte ainult paljaks ei riisu, vaid neid ka täidab haigustega, kurikalduvustega ja hullumeelsusega. Võiksime julgesti ütelda: Alkoholi on inimkonna needus! Tema all kannatavad mitte ainult tema tarvitajad ise, vaid ka nende lapsed ja omaksed kolmanda kuni neljanda põlvni.

Alkoholi hädaoht on seda suurem, et paljud neist, kes peaksid noori kaitsma, on ise langenud tema mõju alla. Harilikult on inimesel vähe julgust tunnistada oma nõrkusi ja neid kahetseda. Ennem ta otse vastupidiselt õigustab ja kaitseb neid ja kisub ka teisi alla oma tasemele. Seepärast meie, noored, ei jää käes rüpes ootama, et meid kaitstakse, vaid meie tahame ise asuda kaitsma oma kodumaad alkoholi eest! Vaenlasele peale tungida on parem kui ennast kaitsta. Noored, teie olete tegevushimulised. Teil on võitlusevaimustust. Teie olete vastuvõtlikud kõrgetele aadetele. Teie armastate tõde ja ilu. Siin on teile suur ülesanne: võidelda kuningas Alkoholiga ja teda võita! Teie eesmärgiks olgu: karske eesti kodu! Olge julged arvustuste suhtes! Olge kindlad võidus! Õppige tundma oma vaenlase kavalust ja jõudu, joomise põhjuseid ja tagajärgi, võitluse ajalugu ja tööviise — siis saate teadlikkudeks võitlejateks, kes karskuslippu kõrgel hoides loovad elujõulise Eesti.

K. E. SOOT

Viimne klaas

1901

*Ja kui murdsivad nad ära
viinal viimse võimuse,
Siis ma viimse kihvotiklaasi
Veel kord tõstsin ülesse.*

*Ja ma sellel viimsel viinal
Lasin vaenlast elada,
Töötasin unustada
Kõik, mis paha teinud ta.*

K. E. SOOT

Enne ja pärast

*Tütreke tilluke hüppas ja nõtkus,
ema põlve peal sõtkus —
kerge oli taluda see.*

*Tütreke suurena hüppas ja nõtkus,
ema südamel sõtkus —
silma see võttis vee.*

Elurõõmsate vanade ringist

I

Oleme uhked oma rahvaloomingule, tunnistaseme selle rahvuskultuuri alusvaraks ja õigussega. Õnnelik aga on, kes hetkekski on võinud viibida sellise loomingu esitajate, edasikandjate ehk üldse endisaja alati noorte vanade keskel, kelle südames põleb lapselik noorustuli ja kelle silmis sädeleb kustumata elurõõm, vaatamata auväärsetele aastatele.

Sarnaseid õnnelapsi on aga praegusaja noorte hulgas vististi vaid väheseid.

Kuulda aga kuldseid kõlaseid muistseil mänguriistel, hõbedasi helisid hallpäistelt eitedelt, — kes unustada võiks seda meie rahva lastest.

Kuid, — muistsete vanade ring kuivab, kahaneb, kaob. Meil on õnn antud neid kuulda ja näha, kuid meil on ka ühtlasi õnnetus antud neid mitte enam kuulda ja näha.

Kui aga vanade vaimud meilt endi püanduse kohta küsivad:

M'e tulime oma otsimaie,
Kas viisid kaasa kamberisse,
Või viisid õue räästa alla,
Kandsid kaeo koogu alla? —

Kas peame siis vastama:

Räästas rikkus rättenartsud,
Udu rikkus uued kuued.

Või:

Kandsin kaasa kamberisse,
Viisin vara valvajaksi,
Panin küüned külla peale,
Põlved pehme padja peale,
Jalad jahusalve peale. —

Teame — raamat rikkus rahvalaulu, paber pühkis pajupilli!

Peame tunnistama — rahvaloomingu edasikandjaid ei ole meist, — oleme uueaja lapsed. Kuid, — me kummardame sügavalt rahvakunsti loojate ja selle meie päevini edasikandjate ees!

*

Aastat 40 tagasi liikus nende ridade kirjutaja suurte, elavate varasalvede keskel. Liikus, nägi, kuulis, kuid nooruke, rumalake ei taibanud avasui ja lahtisilmi ja kõrvu vahtida ja kuulata. Sellest vanimad mälestised ahtakesed, ahtrad ja ähmased. Kuid, mis jäänd, see enam ei kustu ja võib olla on allesjäänd vahest parimgi.

Tol ajal — Kadri Enn 85 a. v., onu Hans 68, tädi Ann 65, Mihkel Enn65, isa 60, ema 50 a. v. jne. — kõik ühes peres ja ühises leivas. Lähim ümbrus oli siis veel rikas vanadest tüüpilistest eitedest ja taatidest. Nii — Altpere Toomas ja memm, Rõõmuselja vana, Ratta Jaan, Puista Jaak ja Lutsu Toomas, kellest kolm viimast kuulsad kodu- arstid, kuulsaim aga kolmest esimene — Ratta Jaan. Endist hõngu tundus siis küll toas ja õues, aidas ja laudas. Igal tööl ja toimingul olid oma kõrvalnähted ja tähelepanekud ning, mis peaasi, — kõikjal oli saatjaks veel rõõmus lauluheli, vähemalt vanade juures. Kui ju päev õhtul ja väsinud jalal aeg sängi sammuda, astuti ometi ja ikka veel enne õue viimseid tähelepanekuid tegema loodusest, ilmast ja kõigest muust. Hommikul vara tõustes oli esimene asi õue vaatama minna kas ennustused on täitumas ja mida hommik kuulutab. Kui neil sammudel ei saanud heli, siis tabav sõna, kõnekään või ütelus. Inimese mõte ja vaim elas siis ikka loogiliselt inimese kehale ja ta liigutusile kaasa.

Kahju, väga kahju, et Nõmmelt suitsutarest liig noorelt, nelja aastaselt juba, tuli lahkuda, sest see ümbrus oli just ajaloolises mõttes vanim, huvitavam. Sääletest vanadest mäletan elavalt veel vana, pikka ja küürakat Vilu Jaagopit, kes sageli mütsiga nõelusse metsast koju tõi, neid rehoetas palja peoga mütsist põue, vastu ihu tõstis, põrandale, voodisse ja sängi asetas, sabast kinni hoides neid riputas jne. Ometi ei nõelanud teda ükski neist metsloomadest. Mõnikord ta siiski käsutas neid valjult, kätt ja sõrme üles tõstes — ts-s-s-s-t — ja metslased kuulsid teda. Kodused aga ütlesid, et vana Jaagop olla lollakas.

KADRI ENN.

Ää — ää — ää — äh,
Äiu — äiu — äiu — äh...
Kuked kulda, kanad karda,
Haned haljasta hõbedat...
Kirevased kitsed, riimud silmad,
Hallid härjad, hangus sarved...

MEHE RAHVARIIETEST

Märkusi rahvariide aktsiooni ja laulupidu ootel

Mahaarvatud Setumaa ja saared, kus rahvariie osalt veel rahvapärane, pole meil mees- te rahvariide taaselustamise katsed seni annud suuri tulemusi. Ainsa eduna võiksime vast mainida muuseumlike pastalde ja linaparukate kõrvalejätmist, nagu need veel tosin aastaid tagasi figureerisid Parikase fotodel. Muide näeme maal rahvatantsurühmade esinemistel riietusi, mis sageli karjuvalt stiilitud ja rahvariie alavääristavad. Ning rahvatantsu rühmad linnades kasutavad esinemistel teatrite ja muuseumide laenukomplekte. Loomulik, et ka siin kandjale mitte kohandatud rahvariie mõjub pigemini eemaletõukavalt. Pealegi puuduvad sarnase laenutamise juures muud pisiasjad (pääkate, kingad, vöö, särk, sõled), mis kostüümile alles annavad ta lõpliku ühtluse ja meeldivuse. Sellist ühtluse ja ehtsuse tunnet võib saavutada ikkagi ainult iseendale valmistada lastud rahvariide juures.

Seda mehe rahvariide valmistamise ja kandmise traditsiooni kujunemist pidurdavad põhimiselt kaks asjaolu: stiililise selguse (rahvariide tundmise) puudus ja valmistamise korraldamatus. Peatuksime esmalt esimese juures.

Kui austerlasele ta rahvuslik rahvariie üksikasjades tuntud ning vastavad sukad, põlvpuksid ja alpikübar igal ajal kättesaadavad,

siis pole meie meesriietus, hoolimata ta lihtsusest, isegi muuseumides küllalt selge. Loomulikult ei tunne seda siis ka tellijad ega rätsepad ning ehtsa rahvariide hankimine muutub valitseva ebaselguse tõttu vägagi tüli- toovaks toiminguks.

Võtaksime kas või p ä ä k a t t e või kübara küsimuse, milline õieti esmajoones rahvariide eraldab muust rõivastusest. Milline see peaks olema? Kas võrdlemisi pidulikuna tunduv ja suuropäevadel esinemiseks sobiv kõva tsilindrikujuline viltkübar (rummkübar, mulgi kübar)? Kuid teatavasti kanti teda vanasti pika päälisrõivastuse (kasuka, ülikuue) juures. Kuidas sobib ta stiililt lühikesele kostüümile? Kas ei sobi lühikesele kuuele lihtne kaap paremini? Või peaksime selleks hankima laiemalt levinud ja suvepäevadel esinemiseks sobivama murumütsi? Või ehk koguni varraste- ga kootud või heegeldatud tutt- või tops- mütsi? Milline neist päakatetest oleks ehtsam, rahvuslikum? Milline neist sobivam, kättesaadavam ja levikuvõimelisem? Millised nende kihelkondlikud lokaaltoonid? Millised nende levimisalad või võib neid kanda üleriigiliselt?

Teiseks tähtsaks väikesemeks on meil kujunenud vöö. Võime maal suverõivastuses (valges särgis) sageli märgata rahvatantsijaid, kel pükstele seotud vöö tahab olla

Hommi- k u s t õ h t u n i ja õhtust hommikuni laulis vana Kadri oma igapäevase tõe juures. Oli siis töö kas ketramine, sukakudumine, viisutegemine või midagi muud. Töö ja rütm, see oli nii kokkukasvanud ja üksiteisest sõltuv, et ei töötatud ilma lauluta ja ei lauletud ilma tööta. Mõnikord vahelduseks aga jättis ta sõnad ütle mata ja lausus siis — kõssu-kõssu-kõssu-kõssu... See tuli isene- sest. Sundimata või ajamata tõusis ta hommi- kul vara tööle ja õhtulgi ei rutanud eriti magaminemisega. Sõõgi peale tukastas veidi, küljeli voodisse laskudes. Pidas aga järje- kindlalt kinni videvikus või ämarikus tukastamisest, mille juures pea alati ise lau- sus: „Videvikus vilja paksu, ämarikus ärjad suured.“ Jutte oli Kadri lõpmatuseni kõiki- del võimalikelt ainetelt. Ka kaugemast mine- vikust jutustas ta huviga kuidas sissetungijad eestlasi oma hõbehteid tagasi varastama sundisid, sest teisisi ei olnud võimalik röö- viitud hõbedat kätte saada. Enne vargust ei tuntud jne. Kadri oli kõiksuguseid teadmisi ja tarkusi — nõiasõnu, arstimissõnu, oli või- meline teist inimest silmapilkselt „täia täis panema“ ja neid jälle ära kaotama.

Oma tervise eest hoolitses ta järjekindlalt. Igal hommikul pesi ta silmi suvel kastetilkade- ga ja talvel lumega, mis pidi alati silmad selged hoidma. Kui siis mõni haigus tuligi, siis pesi „lambapiiritusega“. Kõhurohuks tar- vitas aaslangi ehk mädarõika juuri. Viimased pidid ka kolera eest kaitsma. Peale maaroh- tude tundis ta linnarohitudest ainult — püssi- rohtu, mida tarvitas koos s. o. segatult soo- laga, siis — juudasitta, tiivistriiki ja musta nükki. Villaseriide potisiniseks värvimiseks oli ta meister. Selleks kogus ta hoolega „oma piiritust“. Et jooksva oli tal ühe jala põlvest kõveraks muutnud, siis käis ta kahe kar- guga ja vägagi kiiresti. Üle aia minnes vis- kas kargud ees ja siis ise vilksti järele. Talvel käis Kadri järjekindlalt paljakäsi ja paljajalu õues. Prille ta ei tarvitanud elu lõpuni.

Kadri Ennu laulud olid elulised, rikkalikud ja lõpmatud. Ilma, et keegi oleks neid üleskir- jutanud, läks ta nendega hauda 95 aasta va- nuses.

(Järgneb.)

ainsaks rahvariide tunnuseks. Kuid siingi pole küsimus selge, sest tavaliselt seotakse siis puusadele pikk naiste vöö. Koetud meeste vöö erineb tehnikalt tunduvalt naiste vöödest. Ta on olnud täisvillane, lühikene, kitsam ning teda on kasutatud ainult talviste päälisrõivaste (kasuka) kinnistamiseks. Oma lihtsa vöödilise kirjaga pole ta just eriti nauditav ega mõju mehelikult. Õigem oleks siin kasutada rahvapärast ning ka suverriituse juures kantavat ja vististi üliiriigiliselt levinud nahkvööd, milline kinnistatakse vask pannaldegaga ja milline üleni lülitatud valgevasest sirkadega (vt. E. Noorus nr. 3 lhk. 38—1933 ja E. N. nr. 6, lhk. 148—1936).

Sama stiililine selgusetus valitseb ka meie rahvariide jalatsite juures. Vist on kõige õigem kanda ükskõik millist pannalkinga (vt. eelm. E. N. numbrid!) ehk selle puudumisel moodsalõikelist kinga madalama kontsaga. Pika kuue (vammuse) juure võiksid vist lubatud olla ka säärnikud.

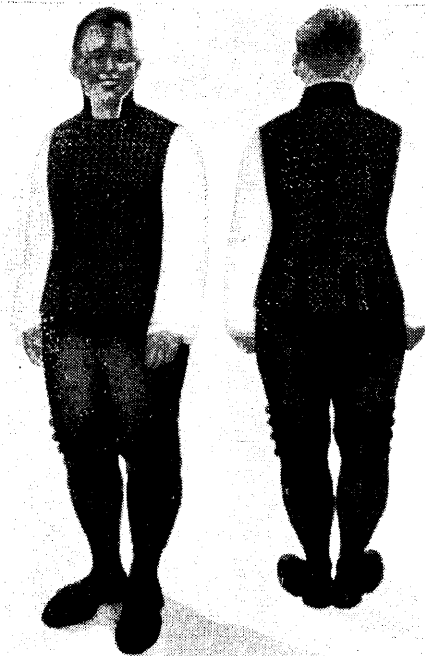
Üksikasjalikuma seletuse meie meesriietuse kohta leiavad lugejad prl. Helmi Kurrikult Eesti Nooruses nr. 6 lhk. 183—1936. a.

Suverriituse retseptina soovitab ERM direktor Linnus Eesti Nooruses nr. 3 — 1933. a. järgmisi võimalusi:

„Valge linane särk laia mahakeeratud või kitsa püstkraega; krae, rinnaesine ja varukasuud valge tikandiga; rinnalõige kitsa vitssõlega kinnitatud; ehk 2) samasugune särk ja selle peal vest, pikliku kujuga 1—2 vasknööpide reaga, röömsavärvilisest (näit. punasetriibulisest) riidest nii eeskülg kui selg; 3) kodukäsitöö ärides spordi sveeterina levitatud koetud vatt, punase (Muhu) või sinise (Kihnu) värviline, mis on kenamaid asju meesrõivastuses üldse. Suvel kantuna tuleks ta ehk valmistada mitte läbivillasest vaid kergemast materjalist. Kõigil neil juhtudel tuleb kanda lühikesi põlvpükse tumedast riidest, mida elustaksid värvilised säärepaelad põlvekohal. Selle särkülilkonna juure kuulub ülalmainitud nahkvöö (vaskvöö), kuna vesti kandes sobiks kaela ümber sõlme köidetud värviline rätik. Lühikeste pükste juure kuuluvad muidugi pikad sukad, kas viklitega või erivärvi „kiiludega“ külgedel.“

Siin on härra Linnus tahtnud anda kasutamiseks mingit keskmist standardriietust. Loomulikult ei rahulda see retsept neid, kes riietuses tahavad kasutada kodunurga lokaaltoone ja erinevusi. Neile on muidugi sobivam pöörata ERM juure asutatud nõuande koha poole või oodata peatselt valmiva Eesti Rahvarõiva Albumi ilmumist.

Mis aga samuti meeste rahvariide levikut pidurdab on valmistamise korraldamatus. Rahvariie, mis vähegi vastaks meie tänapäeva seisukohtadele, pole kaugeltki hinnalt kõigile maanoortele kättesaadav. Tema lõpulik rätsepa arve, olgu see siis linane või villane kuub-ülkond või pidulik pikk-kuub, kõigub 40—80 krooni vahel. Kui aga austeralane oma rahvusliku kostüümi endale hangib ju 20 krooniga, siis pole kahtlust, et see hin-

Jüri kihelkonna meheülkond

navahe on üheks rahvariide leviku pidurdajaks.

Asja parandaks massilise valmistamise organiseerimine. Sest ju enne rätsepa juure toomistki on tüli kudumisega ja värvimisega. Värvimata villast valmistatud valget kostüümi kanti ainult Lõuna-Eestis, eriti Harglas ja Setumaal ning saartel, loode- ja lääne mandril ka veel lambapruuni. Mujal üldisema potisinise meeste riide värvimisega on aga juba raskusi. Kui nüüd laulupeoks tahame rahvariidele suuremat levikut, siis on kindlasti vaja luua ühiseid kudumise ja värvimise punkte, kust riide tarvitajad võiksid kangast osta mitmesuguses paksuses ja mitmesuguse odava standardhinnaga. Kodumajanduskojal, kes selle oma lahendada võtnud, on siin kiire ja raske ülesanne.

Rahvariide valmistamisega ei saaks aga kaugeltki iga rätsep hakkama. On teada juhusi, kus mõned oskamatud rätsepad isegi välismaale on saatnud eesti rahvariide nime all kostüüme, mis kuidagi ei vääri eesti rahvariide nimetust. Siin tuleks luua vastavad muustrite ja juhistega varustatud rahvariide valmistamise töökojad, kus võrdlemisi odavate hindadega tehakse usaldatavat tööd.

Lõppeks vajame keskust, kus odavalt valmistatakse ja vahendatakse päakatteid, vöösid, kingi, sõlgi, sirkasid, nõõrilustusi, sukapaelu, vasknööpe, kraesid, rätte, pandlaid, preese ja muid pisiasju, mis vajalikud korraliku ja ehtsa rahvariide juure.

Igal juhul peaks meesnoored eelolevatele suurpidustusile ja rahvatantsu ettekannetele ilmuma võimalikult ehtsates rahvariides. Neid ei tuleks mitte püüda laenata, vaid igal ühel ise endale hankida. Ainult ise endale hangitud riie istub hästi ning saab ka korraliku hoolitsuse osaliseks nagu seda vajab meie piduriie.

Taktid 1-16
1 kord;
taktid 17-24
2 korda;
taktid 25-32
3 korda;
taktid 33-40
2 korda.

TUULEVESKI TANTS

Tuuleveski tantsu päritolu pole selge. Tants on tuntud ühevõrra Rootsis ja Saksamaal.

Ka taanlastel on see tantsude hulgas nimega „Rootsi tuuleveski tants“. Sellisena on tantsu tuntud Lõuna-Rootsis, kus ta ülesmärkinud Thoralf Borglin.

Tantsu tuleb tantsida ühtlaselt ja sujuvalt nagu on ka tuuleveski tiibade käik.

O s a v ö t j a i d: 4 segapaari.

S a m m u d: kolmiksammud, dalsammud, valsisammud ja käigusammud.

A l g s e i s: Paarid seisavad nelinurgas, I ja II paarid kohastikku (joonis nr. 1) umbes 3 mtr vahemaaga.

I tuur. Paarilised pöörduvad kodarjoonele kõrvuti ja võtavad järgmise võtte: välised käed asetatakse puusa, sisemised ühendatakse käsivarre sangas, kusjuures käsi on kõverdatud oma kaenla alla.

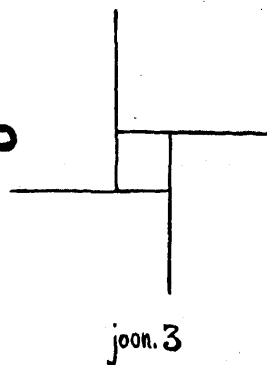
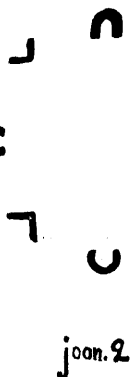
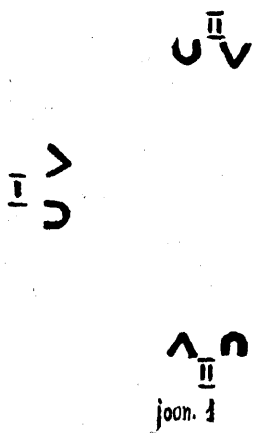
A. Paarid liiguvad 16. kolmiksammuga peripäeva üks kord ringi, juhtides liikumist nii, et 16. sammuga jõutakse oma esialgsele kohale (taktid 1-16).

B. II paarid võtavad nelinurga asendi (paarilised kõrvuti, näoga nelinurga keskmee poole). I paarid aga võtavad valsi võtte ja tantsivad valssi otsejones nelinurga keskmee poole.

Jõudes keskele, vallandatakse võtte, neid jäävad keskele seisma seljad üksteisele vastu, poisid aga astuvad üks samm tagasi, nii et paarilised jäävad näotsi, vahemaaga 1 samm. (17-24). II paarid teevad sama (17-24). Takti lõppedes kohastuvad neid nii, et seistes külj-külje kõrval, moodustavad väikese nelinurga kusjuures käed on viidud seljataha alla ja hoiavad seal üksteise käsi kinni.

C. Poisid pööravad veerand ringi vasakule ja liiguvad 16 dalsammuga üks ring peripäeva ümber neiu (poisid plaksutavad käsi, üks plaks igal sammul) (25-32). Takti lõppedes peavad jõudma poisid oma esialgsele kohale, seal pöörduvad nelinurga keskmee poole ja asetavad end neiu vahukohta (joonis 2). Nüüd vallandavad neid käed ja sirutavad Nüüd vallandavad neid käed ja sirutavad need ette kus poisid haaravad kinni parema käega oma paarilise paremast käest, vasakuga aga omast vasakul oleva neiu vasakust käest. Nii hoides liigutakse 16 kolmiksammuga ringis peripäeva (25-32).

Järgneb kätlemine. Kätlemiseks vallandab poiss vasaku käe ja teeb pöörde paremale (hakkab liikuma vastupäeva — neid peripäeva). Kätlemine toimub kolmiksammudega

Fotokaameraga läbi elu

Kes pildistab, sellel on rohkem elust!

Vaevalt leidub tänapäeval noort, kes ei ole matkanud meie kodumaal. Koolidega, noorte-organisatsioonidega ja omavaheliste gruppidega on käidud külastamas kodumaa kaunimaid kohti ja alati oleme toonud selistelt reisidelt kaasa sügavaid ja kauakestvaid muljeid.

Kuid olgem avameelsed. Tunnustagem, et need kaunid elamused ja mälestused kipuvad ununema aegade voolus. Aastatega ja päevadega tuhmuvad nad ja kord leiame, et meil ei ole jäänud enam midagi järgi neist rõõmudest, mis meid köitsid ja haarasid.

Kuid neid mälestusi on võimalik säästa päris kergesti. Selleks on tarvis matkale minnes võtta kaasa vaid fotokaamera ja sellega jäädvustada matka kaunimad hetked. Nüüd ei unune need. Aastakümneteks jätkub meie mälestuste värskendamiseks lihtsast ja väikesest pildikesest. Sellest peegeldub vastu meeolu, mida tundsimel matkal ja kui neid pildikesi on tehtud rohkem, meenub meile kogu matk ühes selle rõõmudega ja meeoludega.

Meil valitseb arvamine, et head ülesvõtet saab teha ainult kallite ja tehniliselt viimistletud kaameratega. See on vale. Ülesvõtte peaväärtus ei seisa ju sugugi tema

tehnilises headuses, vaid tema kunstipärasuses ja meeolus, mida see ülesvõtte suudab vaatlejale luua. Olen kõrvutanud sagedasti neid ülesvõtteid, mida tegin aastate eest algelise kaameraga, armastusega asja vastu ja neid, mida olen teinud tänapäeval kutseliselena kallite kaameratega, mis oma konstruktsioonilt on tehnika viimane sõna. Avameelselt öelduna on esimesed pildid paremad. Nad jutustavad mulle. Hilisemad pildid on küll paremad tehniliselt, kuid nad jätavad mu täiesti külmaks.

Matkale minnes ei olegi soovitatav võtta kaasa kallist kaamerat. Tavaliselt on see oma konstruktsioonilt väga õrn ja läheb palju kergemini rikki, kui lihtsam kaamera. Üksikute kaameratüüpide vahel soovitada ei saa, sest see on olnud täiesti ostja maitsest ja rahakotist. Kuid julgelt võib öelda, et iga kaamera on oma hinna väärt.

Matkal tuleb fotokaamerat kaitsta nahktaskuga vihma, lume ja päikese vastu. Parem on kui see nahktasku on sellise ehitusega, et ta mahutab peale kaamera ka veel filmide tagavara, värvilised filtriid, valgusmõõtja ja muud kaamera juurde käivad pisiasjad. Matkakaamera peab tingimata olema selline, et temaga saab pildistada kas rull- või pakki-filmile, sest plaatide kaasaskandmine vajalikul määral on tülikas ja raske.

(25—32). Kui paarilised kohtavad, pöördub neiu ringi ja asetab end poisi kõrvale. Paarilised võtavad vallasvõtte ja 8 kõnnisammuga (igal taktil 1 samm) liiguvad vastupäeva ringis (kõnd on pehmete graatsiliste käigusammudega — paarilistel eri jalad) (33—40). Jutu järgi on see käik „jalutuskäik kuupaistel“, mida püütakse väljendada miimikaga. Kõnni lõppedes võetakse valsivõtte ja tantsitakse valssi (33—40). Valsi lõppedes vallandatakse võtte ja poisid asetavad end nelinurka.

II tuur. Neiude rist.

Neiud lähevad kolmiksamuga nelinurga keskme poole ja teevad paremakäe risti (välja sirutatud parema käega võetakse järeltulija paremakäe randme ümber kinni (joon. 3) vasaku käega aga hoitakse kinni eeloleva paremakäe küünarnukist). Rist liigub peripäikest niisuguse kiirusega, et neiud eelviimasel (15) taktil jõuavad oma paarilise kohale ja vallandades käed, viimasel (16) taktil lähevad oma paarilise juurde (1—16).

Edasi tegevus nagu I tuuri B ja C.

III tuur. Poiste rist.

Poisid teevad samuti nagu neiud eelmises tuuris (1—16).

Edasi tegevus nagu I tuuri B ja C. C

osas valsi lõppedes ei võta tantsijad enam nelinurga asendit nagu I tuuris kirjeldatud, vaid tegevus läheb üle IV tuurile.

IV tuur.

Tantsijad moodustavad sõõri nägudega ringi keskme poole, käed kättes. Sõõr liigub 16. kolmiksamuga peripäikest. Viimasel taktil ühendatud käed tõstetakse üles ringi sissepoole ja seejärgi väljaspoole ning jäädakse seisma lastes käsi vajuda alla (1—16). Vallandades käed, pööravad poisid end paarilise poole ja teevad kummarduse, millele neiud vastavad.

Sammud.

Kolmiksamu. Sammu on $\frac{3}{4}$ taktil. Takti I osal viiakse vasak jalg sammu võrra ette maha, II osal viiakse paremjalg vasaku taha ja III osal viiakse vasak jalg uuesti väikse sammu võrra ette. Järgmine sammu algab parema jalaga.

Dalsamu. Sammu on $\frac{3}{4}$ taktil. Takti I osal viiakse paremjalg väikse sammu võrra ette maha, II osal tehakse paremast põlvest kerge paenutus (alla lask) ja III osal antakse põlvest sirutus ning tehakse koha peal kerge hüpe varvastel viies samaaegselt vasakut jalga ette üles-paremale (heitesamm). Järgmine takt algab vasaku jalaga.

A. KASE foto

*Talvine suusamatk läbi
lummeuppava metsa*

Mis puutub kaamera formaadisse, siis kõige sobivam oleks siin 6,5×9 ehk 4,5×6 sm. Neist võib juba ilma suurendamiseta saada küllaltki häid pilte. Suurem kaamera, kas 9×12 ehk 10×15 on kogult suur, raske kaasas kanda ja materjal nende jaoks on võrdlemisi kallis. Väikekaameraid ma ei saa soovitada seni, kui meie fototööde valmistajad ei ole selgeks õppinud suurendamist. Senised suurendused väikenegatiividest jätaavad väga palju soovida. Enam-vähem rahuldavaid suurendusi tehakse suuremate linnade üksikutes ärides, kuid alevi ja maa fotograafil on omalgi suurendamine võrdlemisi tume asi. Suuremaformaadilisest negatiivist saab amatöör ise kerge vaevaga teha häid pilte kodusel teel, väikenegatiivist suurendamiseks peab tal olema hea suurendusaparaat ja kogemused. Eriti raske on teha suurendusi maaoludes.

Mida pildistada matkal, see oleneb iga pildistaja leidlikkusest ja kunstimeelest. Üks, kes omab rohkem reporteri närvi, pildistab matka huvitavamaid momente, teine, kellel kunstimaitsset, jäädvustab kaunimaid maakohti. Kuidas aga pildistada, see on juba omaette teadus ega mahu käesoleva kirjutuse raamidesse.

Matka lõppedes tuleks koguda kõik tehtud pildid ja kleepida kronoloogilises järjekorras albumi. Just kleepida. Ja nii kindlalt, et neid sealt enam nii kergesti kätte ei saa, sest kindlasti meeldivad need pildid ka meie sõpradele ja tuttavatele. Tihti anname neile pilte ja lubame omale teha uued. Aga kas meist saab tegijaid? Üheksal juhul kümnest küll mitte, ning albumis hakkavad meile vastu haigutama tühjad kohad.

(Lõpp lk. 42.)

P. K. Vares

Häda luulega

Mihkel Teeveer pole mingi luuletaja. Ja sugugi mitte sellepärast, et ta kuulaks nende paljude hulka, kes ei pea enda vääriliseks tunda kaunite kunstide väärtust. Ta pole kultuurinimene mitte üksi selle tõttu, et ta on lõpetanud ülikooli ja teenib enda haridusele vastaval kohal. Ta on õppinud kirjandust ja on tuttav kunstiküsimustega; need küsimused haaravad tema huvi kõige laiemas mõttes, nii et ta on tegelenud ka luulega ja luuletamise küsimusega rohkem, kui see kuulub ta teenistuslike ülesannete hulka. Mihkel Teeveere nimi oleks sattunud kunagi ka luuletajate registrisse, kui poleks juhtunud seda, mis juhtus.

Lugu oli lihtne. Mihkel Teeveere sulest oli ilmunud arvustusi luuletuste üle. Siis oli ta isiklikust huvist asja vastu kõnelnud paaril avalikul koosolekul luulest ja luuletustest. Ta arvamist peeti otsekoheseks, õigeaks ja erapooletuks. Ta nime tunti enam kui ta ise seda oleks osanud loota. Ja sellest tingituna pidi ta nii mitmel puhul elama üle üht ja sama, et ta viimaks sellest tüdines.

Ühel hommikul jõudnud vaevalt tööle, teatab asutuse käskjalg Mihklile, teda juba ootavat keegi isiklik tuttav. Eks neid ole siin oodanud ennegi. Üks tuleb palvega, laenuka raha, teine soovib vekslile pealdist, kolmas arvab, et Mihklil on võimalik soovitada mõnda kohta talle endale, ta pojale või tütrele, või mõnele heale sõbrale. Kui on võimalik, siis Mihkel rahuldab mitmesuguseid soovide, ta ju on neid mehi, kes usub, et oma võimu peab kuidagi kasutama, mis ta muidu tühja seisab.

Tänane külaline on endine koolivend, — vana hea sõber gümnaasiumist. Jutt viib vanade mälestuste valda, — ei jõuta tükil ajal lähemale sellele, mis külalisel tõelist asja oli. Juba vaatab Mihkel närviliselt kella, — poole tunni pärast algab tähtis koosolek. Ning siis siirdubki sõber asja juure, häbelikult, nagu tõeline rahalaenaja.

— Sa ikka tegeled nende kunstiküsimustega, kas sa... luuletusi ka loed?

— Olen ikka, kuidas muidu!

— Ma olen ka kuulnud, — sa oled mõnda

arvustanud. Olin su kõnet ka kuulamas, — vat see jutt mulle meeldis! Mõtlesingi sellepärast, et ega sul käiks üle jõu, kui loeksid läbi mõned luuletused... ja avaldaksid oma arvamist?

— Mõni värske luuletuskogu või?

— Ega kogu veel ei ole, niisama noore luuletaja esimesed katsed. Tahaks nagu kuulda asjatundlikku arvamist.

— On sul mõni kaasas, näita siia?

— Kõik on kaasas. Ja ulatab Mihklile terve patsaka käsikirja, ise naeratades nagu leerilaps.

— Siin ju terve hulk. Ega's sa ometi ise? Küsija hääles on nii palju loomulikku usumatust, et sõber otse hõõgub piinlikkusest.

— Ise ma küll, jah, olen teinud need katsekused. Aga kui sa arvad, et nad ei või olla suuremad asjad, ega siis maksa tülitada.

— Ei, mis nüüd seda, ma muidu ütlesin. Sa tundsid vanasti huvi hoopis teistsuguste asjade vastu. Kas sa sporti enam ei tee?

— Teen ikka, aga ega see kogu aega ära võta. Vabal ajal, siis vahest olen katsunud septseda mõnd värsikest.

— Ma jah, eks ma vaatan läbi. Aga las need asjad jäävad siia, tule mõni teine kord järgi. Mul praegu on aega väga napilt.

— Hea küll, hea küll. Ise olen ka juba jäänd vähe hiljaks. Ruttan staadionile harjutustundi.

— Mida sa siis seal harjutad? Päril veel, ulatades ise kätt.

— Jalgpalli seekord. Homme on võistlus, üks tule vaatama!

Ja lähebki, säästes seega ennast Mihkli kindlast äraütlemisest.

Mihkel Teeveerel on muidugi palju tegemist. Aga muu töö vahel loeb ta ka imeliku sõbra luuletusi trammivagunis koju sõites. Alates esimesega leiab asjatundlik pilk otsekohe, et tegemist on kehvapoolse kaubaga. Kuna aega on niigi vähe, ta otsustab lugeda läbi ainult kolm luuletust, et anda nende põhjal oma hinnang. Aga kolmanda laulu lõpurida on niivõrd õnnestunud, — osutab teatud meisterlikkusele ja omapäralegi, — et Mihkel ot-

sustab lugeda veel mõnda. Ja jälle siis, kui ta juba hakkab kaotama lootust ja arvama, et nimetatud rida oli ainuke, järgneb uus. Seal ta on, terve stroof, pikarealine, kuid hästi õnnestunud, täpne riim ja kena rütm, vormilt värs nagu valatud, jah, isegi mõistlik ja positiivne mõte sees. Mihkel Teeveere sõidab mööda õigest peatusest, niisuguse õhinaga ta süveneb nüüd sellesse põhku, mille seas ometi näib leiduvat terigi. Ja kui ta viimaks kodus, hilisel õhtutunnil, jõuab lugemisega lõpule, peab ta taas pettunult tunnistama, — mitte teps ei leidnud enam teisi, — kõik päris kõlbmatu.

Järgneval päeval, kui sõber tuleb lootusriikka näoga saama tagasi oma vara, ei ole Mihkel laitusega kitsi. Aga kui lõpuks sõber on väga löödud ja lootusetu, osutab Mihkel ühele reale ja teisele värsile, mis tema silmis armu on leidnud. Ja sellest piisabki, et teine võib lahkuda lootusriikka algajana, mitte andetu käpardina.

Mihkel Teeveer arvab võivat olla enesega rahul. Las see vaene mees katsub, kui ta veel soovib, ega ta maldala enam tulla küsima Mikhli arvamist. Ja olekski korras kõik, kui juba sama päev ei tooks uut üllatust.

Kabinetti astub noor tütarlaps. Punastab ja häbeneb, kuni lõpuks pihub, ta olevat noorpoetess, paluvat Mihkel Teeveere tunnustavat märget paari luuletuse-käsikirja nurgale, ükski ajakiri muidu ei avaldavat. Sedasorti abipalvet mõtleb Mihkel rahuldada esmakordselt. Aga pole võimalik. Loeb, mis ta loeb, ei tule ometi meelde ühtki nii madala tasemega ajakirja, kuhu võiks soovitada neid paari laulukest. Kahju oleks aga noorest tüdrukust, imelik talle halvasti ütelda. Võtab Mihkel Teeveer sellepärast sule ja kirjutab lehe servale nii:

— Lugupeetud toimetaja. Katse on ju mõningaid lootusi äratav, Teile ometi vist ei sobi. M. Teeveer.

Paneb lehed uuesti ümbrikku, tütarlaps tänab liigutatult ja läheb.

Möödub paar rahulikku päeva. Siis äkki mitu üllatust ühtsoodu. Ühel hommikul toob post Mikhli ajakirja, mida ta pole tellinud. Pakend on ebatavaline, varustatud roosa siidpaelaga. Ajakirja esimeselt küljelt leiab Mihkel kaks enda loetud luuletust punasega ümber-kriipsutatult ja juure kirjutatud autori südamlike tänusõnadega. Mihkel on hirmul ja ahastuses. Kui sedaliikigi tunnustus temalt võidakse lugeda soovitusseks, — tont võtaks, igasugune arvamise avaldamine kir-

jalikult on ju sama kardetav kui žiiro võhivõõrale! Mihkel on just haaramas telefoni, et vähe noomida seda toimetajat tema arvamise nii imeliku tõlgitsemise eest, aga vahele tuleb kõne kustki mujalt. Ja see kõne on uus üllatus. Räägib üsna vana, ammu pensioneeritud kooliõpetaja, — Mikhli klassijuhataja algkoolis. Kiidab esiteks Mikhli, et see telefonil punastab, ja siis lõpuks... palub seda vaadata läbi mõned luuletused. Nende sepitsemisega ta viitvat oma vanu päevi.

Veel enne, kui Mihkel suudab süveneda ühtegi tõhe, astub tupa mees kaitsevæ vormis. Esimesest pilgust ei tunnegi seda muhelevat sõjameest, aga kui see käratab oma naeruse tere, meenub, et tulija on vana veltveebel, — endine heatahtlik ülem sõjakoolist. Ja peale jälle-keerulist sissejuhatust ei tule sealtki targemat juttu: — ka härra veltveebel on luuletaja. Koguni julgelt avaldab see vana käskija omi soove, hakkajamalt, kui ükski eelmine abipaluja samalt alalt. Ütleb endal olevat kodus, nari all, suuremal hulgal seda-sorti kraami, pole seni kellelegi näidanud, aga peale selle, kui kuulnud Teeveere kõnet, otsinud välja mõned paremad ja värskemad ning toob need nüüd asjatundjale näha.

— Vaadaku härra Teeveer järgi, vast kõlbavad kubugi? Ja kui ei kõlbagi mujale, eks ta siis viib nad tagasi sinna, kust nad toodud, — nari alla.

— Küllap see olekski kõige mõistlikum, — on nüüd Mikhliil päris kerge ütelda.

Selle päeva lõppedes tunneb Mihkel Teeveer ennast palju väsinamana, kui paljude raskete tööpäevade õhtutel. Aga järgmine päev on hulleim.

Kõigepealt tuleb vana koolivend ja toob umbes sama kvantumi käsikirju, nagu oli eelmine kord. Ise kiidab, kõik olevat uued ja verivärsked, — kõik selles soovitatud mustris.

Siis saabub postiga endise koolmeistri vaimutoodang. Mihkel tutvub sellega pealiskaudu ja arvab, ärkamisajal neist lauludest mõnigi oleks võind saada päris populaarseks.

Järgmine külaline lausa kohutab Mikhli. Ei keegi muu, kui see halvasti-atesteeritud tütarlaps. Palub austavat märget järgmisele paarile luuletusekesele. Mihkel Teeveer loeb ja võtab siis koolmeistri tooni:

— Kas te ise ka lugesite minu eelmist märkust?

— Ja-jah, miks ei?!

*Mälestus
ilusast
matka-
päevast
südasuvel*

— Ega ma seegi kord ei saa paremat kirjutada.

— Palun, kirjutage kas või seesama. Nägite ju, et mõjus.

— Kas see toimetaja lugeda ei oska? Kuidas ta minust nii valesti aru sai?

Nüüd tüdruk punastab ja lööb silmad maha.

— Ma... veidi parandasin... Teie teksti. Nii, nagu teie minul... tõmbasite ühe sõna maha.

Mihkel läheb ärevaks. Tüdruk on lausa häbematu.

— Kuidas te julgesite tõmmata maha mõnd minu kirjutatud sõna? See on ju võltsimine!

— Ma ilusti kustutasin... Muidu poleks saanud ju!

— Ja julgete veel tulla mulle endale seda ütleva?!

Mihkel lausa käratseb. Ja tüdrukul on vesi ahjus.

— Ei saand ju teisiti... Ma ju... elangi sellest... luuletamisest.

Nüüd on Mihkel kui peksta saanud.

— Palju teile siis makseti seekord?

— Neli krooni.

Tüdruk on nii hale ja nutune. Mihkel jääb vestitaskus näppu parajasti kaks kahelist hõbedat. Need ta pistab tüdrukule pihku, ise pomisedes:

— Vaadake, et te enam ei luuleta! Otsige mõni mõistlik töö.

Esialgu näib, et raske tööpäev on mööda. Kergendusohkega ta lahkub töölt ja on veidi heas tujuski, — annab tänavat pühkivale kojamehele valju häälega jõudu.

— Jõudu tarvis, härrad, — vastab see alandlikult ja peatab Mihkli.

— Kui te ei pane pahaks vaese inimese palvet, vast leiate aega vaadata mul läbi paari asjakest?

— Noh, ehk leidub, mis see on?

Vanamehe nägu muheleb, kui ta põuetaskust toob esile pika paberilehe ja vastab:

— Luuletused.

— Ah luuletused? Käige põrgu!

Mihkel pöörab kannal ringi ja läheb kiiresti oma teed. See just veel puudus. Mihkel on nagu kurnatud tööloom, kui ta viimaks kodus, oma perekonna keskel, ei taha hästi süüagi. Ja naise pärimise peale vastab poolpahaselt:

— Iga hulgas ju luuletab ja toob siis minule lugeda, — eks see ka väsitab pikapeale.

Ning vaikselt õhtutunnil, kui Mihkel oma koduse töölaua taga juba hakkab rahunema, astub tuppa ta poeg, aasta viieteistkümnene.

— Isa, on sul veidi aega?

— Noh, mis kuulda? Küllap sinu jaoks ikka jätkub.

— Kui sa loed kõigi hulguste luuletusi, kas sa seda siin ei tahaks lugeda?

— Mis asi see siis on?

— Kah luuletus!

Mait Metsanurk.

KUTSUTUD JA SEATUD

Uhe hingekarjase päevik

Noor-Eesti Kirjastus Tartus, 1937. Lk. 352.

Romaan käsitleb väga aktuaalset ja valesat küsimust meie ühiskondlikus elus, nimelt rahva võrdumist kirikust ja selle põhjusi. Romaani peategelane, kirikuõpetaja Harald Päevil, pole neid keskmisi läbilõike pastoreid, kes töötavad vaid korralikkude palgalistena: talle on usuasi tühtlasi ka südameasjaks. Juba oma kutseala valikul tunneb ta ennast kõrgemalt poolt haiguse läbi sunnitud olevat õpetajaks saama. Võrsudes vaeseist oludest ta esialgu suuresti hindab oma ametikohaga seotud ainelisi hüvesid, pärast kiindub ta ka väga oma teisesse abielunaisesse Tamaarasse. See abielu aga osutub ebaõnnestunuks, sest naine neljakaastase kooselamise järele läheb teisega. Üldse pakub ümbrus, isegi oma kodu ja lähemad sugulased, Harald Päevile vähe lohutavat ja sõbralikku. Ent see kõik just sunnibki teda pöörama rohkem tähelepanu oma sisemisele „minale“, käsitlema agarasti usku ja usundit puutuvaid küsimusi. Eriti solvavana tundub talle ta naise etteheide, et ta usuga sahkerdavat, ja ikka ja uuesti jälle analüüsib ta ennast kõige valjuma sisevaatluse abil, ons ses etteheites tõtt, kui palju ja mis selle pahe vältimiseks ette võtta. Ikka enam ja enam jõuab ta selgusele, et kirik ja usuelu üldse vajab teatavat uuendamist, värskendamist, puhastamist, aga kui talle tehakse ettepanek viia seda läbi revolutsioonilisel teel prohvetina, kes ei tunne kompromisse, keeldub ta: pole mõistlik ega kohane enne vana hoonet lammutada kui materjal uue ehitamiseks puudub. Oma praegusele kohale on ta kutsutud ja seatud, teist — prohveti — kutset ta pole saanud ega arva ennast selleks kohasegi. Loobumise kaotab Päevil armastatud neiu — vaeslaps Maria, ta kaastöölise koguduse kantsleis, ent säilitab või-

maluse töötada omal alal, nagu ta selle käesoleval korral parema ja otstarbekohasema leiab.

Metsanurga romaan teotseb peamiselt usu- ja filosoofiliste ja moraali küsimustega, ent see ei tohiks heidutada kedagi teda lugemast. Tüübid on küllalt elulised, kujud reljeefsed, situatsioonid usutavad ja psühholoogiliselt põhjendatud. Kergesti oleks siin võidud sattuda ühte või teise äärmusse — liialt karigeerida või liialt idealiseerida. Et kumbagi pole sündinud, osutub autorile suureks plusiks paljude muude hulgas. — Eriti sümpaatne on romaani peategelane oma teistest arusaamise ja sallivusega, mis ulatub isegi naise abielurikkumisest arusaamiseni, seni kui seda tema õpetaja amet vähegi võimaldab. Teistest tegelastest tohiks veel huvitada ilus, kuid hellitatud õpetajaproua Tamaara. — Käesolev Metsanurga teos pole neid, mis jätavad lugejaid külmaks. Ta võib esile kutsuda ägedat poleemikat pro ja kontra, ent sellega olekski tema ülesanne täidetud, sest rohkem pole tahetudki. Lõpplahendusi siin pole antud. Kas aga seda üldse kunagi suudetakse?

Hendrik Adamson.

— Ah, jätta see rumal amet. Ega luuletamine pole lapse mäng.

— Loe ometi, isa!

Kui nüüd Mihkel Teeveer, võites endas suurt vastikust, võtab pojalt lehe ja hakkab lugema, jääb ta ise seejuures imelikult küüru. Siis muutuvad silmad kahtlaselt kilavaks, paberit hoidev käsi hakkab värisema. Kui jõuab lõpule, algab uuesti otsast, loeb nagu usklik palvet, suure hardusega.

— Noh, kas pole kena laul?

Mihkel pöörab õnnelikud silmad poja poole,

haarab selle kaissu, muljub ja pigistab ning ähib ise:

— Sa oled tore poiss, suur ja tore! Mida sa küll kirjutad siis, kui oled 35-aastane?!

— Mida ma siis peaksin kirjutama?

— See laul on ju lausa meisterteos! Ei osanud aimatagi oma pojas seesugust annet! Kuidas sa tulid õieti sellele, kirjutada niisugust laulu?

— Aga isa, mis sa õieti mõtled? See on ju vana Goethe tehtud!

See oli viimane lõök.

Nii saigi suurest luulesõbrast mees, kes luulet ja luuletajaid põlgab.

ÜENÜ algupäraste kirja- tööde võistluse tulemused selgusid

Möödunud sügisel väljakuulutatud kirjatööde võistlused olid esimesed selles laadis. Varem on korraldatul kolmed ilukirjanduslike tööde võistlused, milledest eriti viimased näitasid, kui vähe mõtet on sellelaadistel ettevõtetel. Kokkutulnud tööd tõendasid osavõtivate autorite kirjaoskamatus ja mõtte- ning värskusevaesust. Osavõtjate enamik moodustus „katsetajaist“ sõna kõige halvemas mõttes. Oli selge, et kui niisuguste võistluste korraldamist jätkata, soodustatakse ainult seesuguse noorrahva kirjutamisharrastusi, kel peale hea tahte muud midagi tagavaraks pole.

Neist kaalutlustest lähtudes teostati käesolev võistlus kirjatööde võistlusena.

Ja tulemused on hoopis teist laadi. Mis sellest, et kirjatöödegi võistlusele on esitatud paar tööd alla kõige vähenõudlikumagi kriitika taset — enamik tõendab siiski kirjutajate oskust ja võimeid. Lisaks sellele on kõik kirjutajad pidanud tutvuma terve hulga kirjandusega, selle üle mõtlema ja seda läbi seedima, millest nad kirjutasiid — ja see on muidugi võistluste kõige positiivsem tulemus.

Meie ei hakka iseloomustama üksikuid töid — paremad neist leiavad Eesti Nooruse veerugudel avaldamist ja selle järgi kujuneb küllaltki selge pilt võistluste tasemest. See ei ole ju mitte eriti nõudlik ega kõrge, kuid vahe eelmiste ja nende võistluste tasemetel vahel on siiski nagu öö ja päev.

Võistluste tulemused tehti avalikult teatavaks Tallinna osakonna kirjandusklubi avaldusel 20. I, kuigi jury oli oma otsuse teinud juba 14. I.

Teemale „Meldivamaid jooni A. H. Tammsaare loomingus“ oli kirjutatud parima töö Magda Pihla ÜENÜ Saulepi osakonnast Läänemaal. Temale määrati auhinnaks 50 kr.

„Mis suunas peab arenema meie kujutatav kunst“ — 2 kirjutajat olid teinud enamvähem võrdsete puudustega tööd, milletohtu auhind jagati ÜENÜ Kohtla-Järve osakonna liikme Keto Vanaveski ja ÜENÜ Nõmme osakonna liikme Aleksander Leiumaa mahel. Kõige paremaid tulemusi andis teema „Meie rahvaliku ühislaulu arengut pidurdavad tegurid“. Kahest heast tööst otsustati pika kaalumise järgi auhinnata Ralf Permanni, ÜENÜ Tallinna os. liikme oma, mis oli esitatud märksõnaga „Kuidas külvad nii lõikad“.

Jury koosseisu kuulusid esimehena E. Õun, liikmetena J. Jaik, A. Moor, H. Lepik, V. Leemets ja H. Tarand.

H. Tarand.

Jakob Liiv †

Sündinud 16. veebruaril 1859.

Surnud 17. jaanuaril 1937.

IN MEMORIAM

Luuleteel

*Ma luule kõrgusesse tahtsin jõuda,
Mul oli armas ka ta sügavus,
Ta saladuse maale püüdsin sõuda,
Kuid saatja puudus, puudus geenius.*

*Nii üksi rännates hing tundis põuda,
Teel mitu korda mina piinas väsimus.
Ju vahest tahtsin teistelt otsust nõuda:
Ehk on mu vaev kõik tühi jampsitus?*

*Nüüd sõba silmas, kortsud juba laugel,
Kui kerjaja all trepi astmetel,
Ma kuulen, kuidas teised üles läevad.*

*See pühapaik, nii õhkab hing, on kaugel
Kust luule paistab oma täiusel!
Ta ilu selgitatud silmad näevad.*

Ajakirjandusest ja ajakirjadest

„Eesti vajab tarku inimesi“ ütlesid hiljuti koolijuhatajate päeval meie riigielu juhid. Kuid see targaks saamine liigub praegu mõneski suhtes veel endisaegsetes roobastes ja tikub piirduma koolitöö ja koolitöe mõistega. Meie maaelamute kirjavara on äärmiselt vähene ja juhuslik, nagu seda ilmekalt näitas raamatuloendus raamatuaastal.

Tuleb imestada, kui palju näiteks loetakse põhjamaadel ja kui vähe meil. Ja kui Soomes praktilist ning teaduslikku raamatut nõutakse 20–30% ulatuses, siis kõigub see näiteks Harjumaal $\frac{1}{4}$ kogudes 3% ümber. Nõutakse peamiselt enam reklaamitud ilukirjandust.

Selles olukorras on meil ajakirjade osatähtsus suur. Ajakiri on tänapäeva rahvaraamat, tuntavalt elulähedasem, kokkuvõetum, värskem ja rahvapärasem teaduslik lektüür kui meie raamatukogude teaduslik kirjandus. Ajakirjade kaudu peaks algama lugejate juhtimine sügavama kirjanduse käsitlemisele.

Kahjuks on ainult vähesed ühingud ja raamatukogud korraldanud ajakirjade tellimist. Osalt on valik vähene ja ebakohane, osalt aga puuduvad korralikud ja küllaldased kasutamisevõimalused — lugemislauad.

Hästi on talitanud näit. ÜENÜ Seliküla osakond, kus kõik tähtsamad ajakirjad bibliograafiliselt on läbi töötatud. Raamatukogu juure on kujundatud tunnussõnaline kartoteek. Huvitab kedagi näiteks hobusekasvatust, otsib ta kartoteegist vastava tunnussõna ja loeb kaardikeselt, millistes ajakirjades ja milal on käsitletud seda teemat. Nii on Seliküla noored endale ühise tööga aastate jooksul soetanud mitmekülge ja huvitava ajakirjandusliku raamatukogu, millist ohtlalt kasutatakse õpingulises ja loengulises endaarendamise töös.

Meil ilmub ajakirju saja ümber. Neid on üldisi ja erialalisi, akadeemilisi ja rahvalikke, püsivamaid ja vahest ainult pühade-etteks ilmuvaid. Mõnel alal on neid juba liigagi.

Meie ajakirjadest nimetatagu esmajoones EKS populaarteaduslikku seeriat „Elav Teadus“ (12 raamatut, umbes 1400 lehekülge aastas, Kr. 9.) Kahjuks on osa seni ilmunud ja 1938. a. ilmuvaist numbreist siiski laiematele rahvahulkadele kauged ja akadeemilised. Julgesti võiks aga soovitada numbreid nagu 4, 12, 18, 41, 42, 47, 53, 55, 69 jne.

Teine väärtuslik ajakiri on kirjandushuvilistele hästi tuntud „Looming“ (10 nr. aastas 9 kr.). Saada igas raamatukogus.

Temale on 1938. aastal ilmunud võistleja „Varamu“ näol. Tundub, et varamu õieti tabab laiemat lugejaskonda nõudeid, tuues enam aktuaalseid ja elulähedasi artikleid. Lejame novelle, luulepalade, illustratsioonide, muusikapalade kõrval kirjutisi kirjanduse, kunsti ja teaduse esindajalt. Uus ajakiri ilmub 10 numbrit aastas ja maksab kr. 13.—.

Väiksemasis mõõtudes pakub samataolist

hääd lugemisvara ka Noor-Eesti ajakiri „Tänapäev“ (12 nr. aastas, hind kr. 3.60).

Akadeemilise ja rahvuspoliitiliste aladega piirduv on Eesti Rahvuslaste Klubi Liidu ajakiri „ERK“ (8 numbrit, umb. 200 lhk., kr. 3.—).

Mitmekülgselt ja ajaviitlikku värskeimat lugemisvara pakub: „Nädal pildis“ (24 nr. kr. 5.—). Hääd jõudetunni lugemist toob ka perioodiline album „Õitsituled“.

Maa haridustegelastele on tarvilikud: „Arenge“ (12 nr. kr. 2.—). EHL ajakiri ja EKS „Eesti Kirjandus“ — tähtis eriti raamatukogu tegelastele (12 nr. umb. 800 lhk. kr. 5.—).

Teaduslikest ajakirjadest tõstaksime välja keelesõpradele „Eesti keel“ (1937. a. 8 nr. 256 lhk. kr. 3.—) ja ajaloo-huvilistele „Ajalooline Ajakiri“ (1937. a. 4 nr. 200 lhk. kr. 2.40). Loodussõpradele tohib kartmatult soovitada populaarteaduslikku „Loodusvaatlejat“ (6 nr. 200 lhk. 2.50) ja tervishoiu alal E. Tervishoiu Muuseumi väljaannet „Tervis“ (12 nr. 288 lhk. kr. 2.50).

Põllumajanduse alal tundub meil juba ajakirjade ülirohkest. „Agronoomia“ on teaduslik ajakiri. Täielikuks rahvalikooliks igale põllumehele on Põllutöökoja poolt väljaantav ja kord nädalas ilmuv „Põllumajandus“. Läänud aastal ilmus siin 1126 leheküljel üle 500 eriartikli kõigilt põllumeest huvitavatelt aladelt. Hind aastas kr. 3.—. Ilmuvad veel „Põllumees“ (24 nr. 380 lhk. kr. 2.—); „Aed“ (12 nr. umb. 400 lhk. kr. 2.—).

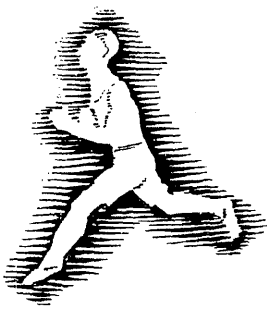
Perenaistele on põhiajakirjaks „Taluperenaine“ (12 nr. 384 lhk. kr. 3.60). Paralleelajakiri „Eesti Naine“ (10 nr. kr. 1.60) on uuel aastal ümber korraldunud naiste vaimseks koduajakirjaks.

Riigikaitse ja korra küsimusi käsitlevad „Sõdur“ (12 nr. kr. 6), „Kaitse Kodu“ (24 nr. kr. 6), „Merendus“ (6 nr. kr. 3), „Politseileht“ (24 nr. kr. 6), „Eesti Tuletõrje“ (12 nr. kr. 1.20).

Tehnilisi küsimusi käsitlevad „Tehnika ajakiri“ Eesti inseneride ja keemikute häälekandja (12 nr. 300 lhk. kr. 5.—), „Tehnika kõigile“ (12 nr. kr. 4), „Elektrik“, „Tehnika põllumajanduses“ ning „Raadio“ (51 nr. kr. 4.50).

Muudest huvitavamatest ajakirjadest, kus nimed kõnelevad sisu eest, mainiksime: „Eesti Male“ (12 nr. kr. 3), „Eesti Mets“ (12 nr. 432 lhk. kr. 3.50), „Eesti Kool“ (10 nr. 640 lhk. kr. 3), „Eesti Kalandus“ (12 nr. 2.50), „Mesinik“ (12 nr. kr. 2), „Muusikaleht“ (10 nr. kr. 2.25), „Eesti Spordileht“ (12 nr. kr. 3), „Teater“ (12 nr. kr. 3), „Välis-Eesti“ (12 nr. kr. 2.50), „Akadeemia“, akadeemilise haritlaskonna häälekandja (9 nr. umb. 650 lhk. kr. 4), „Üliõpilasleht“ (13 nr. kr. 3), „Vabadussõja Tähistel“ (12 nr. kr. 3.50), „Eesti Statistika“ (12 nr. kr. 15).

Noorsoo ajakirjadest nimetame: „Kevadik“ (6 nr. kr. 0.75), „Tõusev Noorus“ „Kotkas“ (12 nr. kr. 1.50), „Eesti Skaut“ (8 nr. kr. 1.50), „Maanoored“ (12 nr. kr. 1.20), „Noorte Juht“ (12 nr. kr. 1.65).

SPORT

G. Kalkun,
E. Spordi Keskliidu
Noorte juht

Milleks noorus spordib?

Vaadeldes spordiliikumise suurt ning hoogsat tõusu, peame tunnistama, et see ei ole sugugi mitte juhuslik nähe, vaid selle suuri-maks põhjuseks tohiks nimetada maailmasõja ja revolutsioonide surutisest vabanenud rahvaste ühist ning suurt jõupingutust leida ülevoolavale energiale vastav väljavoolu abiventiil. Seda inimese ürginstinktilist vajadust täidab sport oma mängleva iseloomu ja võistlusmomendiga väga otstarbekohaselt. Tänapäeva ühiskondlik konstruktsioon nõuab igalt ühiskonna liikmelt tugevaid närve, karastatud keha ja visa hinge, et jääda püsima ning välja kannatada konkurentsi praeguses kiireloomulises elutempos.

Iga ajastu on olnud erilmeline oma raskuste ja võitlustega, seepärast on ka iga ajastu ühiskond kohanenud ja leidnud erilisi ja ühiseid võitlusvahendeid oma ajastu tsivilisatsiooni pahedele, samuti nagu loom vahetades karva vastavalt aastaajale.

Üheks suurimaks vastukaalu vahendiks meieaja tsivilisatsiooni lagastavale mõjule on kehaline kasvatus ja sport. Sellega seisame siis ka peaaegu paratamatuse ees — kas minna kaasa ja püüda teadliku suhtumisega spordisse, anda sellele otstarvet täitev suund, või jääda äraootavale pealtvaataja seisukohale.

Lähemal vaatlusel märkame, et spordi ja kehakasvatuse liikumine läheb oma võidukäiku arvestamata kaasaminejatega.

Mitakaasaminemise üheks suurimaks põhjuseks on senini valitsenud laialdane vaade, nagu ei omaks inimkeha, tema kehalikkus, küllalt väärtust — vaid valitsema peaks vaim. Siin ei tohiks me inimest vaadelda kui kahelehelist brošüüri, kus üks leht kujutab keha ja teine vaimu. Sarnastel asjaoludel — tõmmates ära ühe lehe ei jääks meile mitte enam inimese kui terviku plaani või ettekujutust. Vaimu ja keha dualistlik vaade osutub tänapäev paratamatult ekslikuks. Ja nagu

eelpool nägime, nõuab meie ajastu nende mõlema kõrgemakraadilist väljaarengut ja valmisolu eluvõitluseks.

Spordi ja kehakasvatuse mooduste eneste suhtes ei tohiks meil ka tõusta üles lahk-arvamisi ühe kui teise eelistamise mõttes. Eriti on see maksev noorte juures.

Sport kõigi oma vormidega ja väljendusviisidega peaks jääma terviklikuks mõisteks.

Kasvava noorsoo juures ei tohi harrastada spordialalist ühekülgust, siis toimiksime nagu Joosep Toots, kes noppides välja saiast rosinad, jättis saia söömata. Ei sellest me söönuks saa!

Väga laialdaselt on valitsemas halvustav vaade nii mõnedeski muudes maades tunnustatud ja isegi kasvatusasutustes harrastatavale spordiharudele nagu poksi j. m.

On mainida isegi naljakaid kurioosumeid — kus näiteks poksi on lastud harrastada, kuid enesekaitse nime all — nagu see tõstaks ala väärtust ja kõrvaldaks pahed.

Siinkohal ei julge ma kedagi süüdistada.

Asi iseenesest on küllaltki uudne üksikasjalikult ja kogu liikumise mõttes ja seepärast esineb ka spordi küsimuste käsitlemistel veel paljugi arusaamatusi. Kuid neist loodetakse hää tahtmise juures ka kord üle saada.

Nagu me ei suuda noore kasvu takistada ignoreerimisega, samuti ka osutume väetiks takistada tsivilisatsiooni arengu üht kaastegurit — spordiliikumist tema levingus. Jääb üle teadlikult asja kaaludes ära kasutada spordi kasulikke mõjusid ja kindlal käel hoiduda ka selle liikumisega kaasaskäivatest pahelistest nähetest.

Harrastades sporti võiksime püstitada mitmesuguseid nõudeid nii kauges ulatuses, kui keegi inimene on leidnud tarvilikuks juhtida tähelepanu oma kehalise arengu ja nõuete küljele. Üks piirdub oma keha korrashoiuks vaid arsti poolt ette kirjutatud dieedi täitmisega. Teine nõuab aga enam — soovides

võimlemise harjutustega oma keha funktsioone ja ainete vahetust hõlbustada. Kolmas ei piirdu kahe eelpool toodud moodusega, vaid tundes eneses ülevoolavat energiat ja jõudu, tahab mängleva kergusega sooritatud väljendustes tunda oma tervist ja jõudu. Sellele spontaansele tahteavaldusele ärgu suhtugu need halvustavalt, kel seedimisrikked ja išiased ei võimalda rõõmsalt mängu- ja spordiväljadel kaasa tegutsemist. Spordiväljad on täis omasuguseid, tulihingelisi ja tegutsemishimulisi kaasmängijaid. Mängus ja spordis tekib terve eneseväljenduse mõjul iga eluavaldust edasi kandev rivaalsuse tunne. Meie ei tohiks selle tekkimisest eriliselt kohkuda. Võistluseta ei ole mõistetav puhtal kujul ükski eluavaldus. Kultuur püüab neid küll peh-

mendada, kuid pole suutnud kõrvaldada meie keskelt võistlust ega vastuoksusi.

Uhe käega kirjutatakse küll alla mittekallaletungi lepinguid ajal, mil teine vajutab kuulipilduja päästikule, et hävitada kaasini-
mest-võistlejat. Sport ei taha kunagi propageerida brutaalset võistlust, vaid ainult karastavat valmisolekut eluvõitluseks, sest me teame, elus ei jää lõõja käsi kunagi õhku peatuma ning sellega lõök teostamata ainult sellepärast, et lõõdav osutub nõrgemaks, või ei olnud momentil lõõgi vastuvõtuks valmis.

Toodud asjaoludega arvestades, ei tohiks meid spordi juures hirmutada võistlusmoment, see osutugu meieaja noorsoo keha ja närvide karastusvahendiks celolevaks eluvõitluseks. Miks kardame võistlust eriti spordis, kuna see

M A A T E A T E R

Üks uus enneotsija

Hiljuti saime väikese 16-leheküljelise brošüüri pealkirjaga „Näidendite Kirjastus Laenukogu „Draama“ näidendite nimekiri 1938 a.“ Kindlasti on selle saanud ka paljud meie näidendit harrastavad osakonnad. Selle tõttu peamegi yajalikuks omalt poolt mõned soovitatavad sõnad sellele ettevõttele kaasa anda.

Brošüüri lennukas sissejuhatus paneb ühelt-poolt lootma, et see värske Kuressaare kirjastus toob tõsist parandust lavatükkide kirjastamises ja aitab repertuaari väärtust tõsta. Eitatakse järsult igasugust kasupoliitikat ja muid sarnaseid poliitikaid ja surveavaldusi niihästi lava- kui kõigis muus kunstides. Lubatakse tõelise vaimukultuuri teenistuses seis-tes taotleda oma tõsist ülesannet ja kut-sutakse igat lavajuhti üles vähemalt paari tõsise tüki lavastamisele hooaja kestel.

Need nii õiged põhimõtted leiavad näidete varal kinnitamist järgnevail lehekülgedel. Viimased aga panevad meid esijoones küsima — miks on tehtud niisugune sissejuhatus raamatukesele, millest hõõgub hoopis teine vaim? Selgub nimelt, et kõik soovitatavad näidendid on esijoones just „kasupoliitilise surve produktid.“ Juba selle brošüüri tutvustussõnad pakuvad küllaldast tõendust, et uue kirjastuse dramad ja komöödiad on sellest, kõige halvemast mõttes turulikkude tükkide liigist.

Näidendite kirjastamise ja laenutamise kü-

simus vajaks kindlasti lahendust, ennekõike just selles mõttes, et rämpsujõgedele piiri panna ja maad õige repertuaariga varustada.

Niisugused lahendused, kui seda pakub kõnesolev pateetilise sissejuhatus ja väga vi-gase kirjaoskusega brošüür — ei vii asja edasi, vaid aitavad veel segasemaks muuta. Uue kirjastuse suhtes ütleme aga tema enda sõnadega, et tema „seisukord on sama draa-giline kui koomiline“.

Lõpuks olgu veel öeldud, et väljavõte „gro-teskseist lühietekandeist lavadele“ brošüüri viimastel lehekülgedel on lihtsalt haletsemis-väärne.

H. Tarand.

Mus näidend T. Braksilt

Autorikaitse Ühingu kirjastusel ilmus T. Braksilt, kelle näendid maalava-del viimaseil aastail saavutanud erakordse menu, uus ühevaatusline lavateos: „Kõrgem seisus“. Tegevus sünnib väikeses suvituslin-nas. Näidendi peategelaseks on kitsikuist olu-dest ülesuppinud majaomanik, kes tunneb eri-list aukartust nn. kõrgema seisuse vastu. Ja kui siis majja ilmub suvitajana krahvinna, on kihinat-kahinat kõik kohad täis. Siinjuu-res satub majajasa vastuollu oma lastega, kes õmavad juba moodsa elu vaateid ega taha kütürutada sakste ees. Järgneb rida sekel-dusi, kuni majaperemees jõuab selgusele, et vana eesti mehe seisus on ikkagi ainuke kõr-geim seisus. Teos lihtsa lavaseadeldise juu-res tohiks olla teretulnud palaks väikelavadel, kus seni ongi tuntud puudust 1—2-vaatuslis-
test lühematest lavateostest.

on meil maksev ka koolis — numbri süs-
teem ja eksamid õpilaste hinnangus. Ei kujuta
ette, et üks võistleja spordiväljal pingutaks
rohkem omi närve, kui õpilane eksamil!

Ei ole kooli eesmärgiks kasvatada kunst-
nikke, kirjanikke ega geeniusi, samuti ei ole
ka spordiväljadel ega võimlais eesmärgiks
kasvatada rekordmehi, vaid need kerkivad
esile iseenesest nagu iga eluavalduse tipp-
mehed.

Suursaavutused on võimalikud ainult siis,
kui teatud ala rahva üldtase on kõrge.

Noorsoo spordiliikumise peamiseks ees-
märgiks peab olema rahva üldtaseme tõst-
mine kehalises kasvatuses. Selle eesmärgi
on enesele püstitanud ka noorsoo spordiliik-
umist juhtiv keskus SKN ja sellega loode-
tavasti koostöös ühineb ka ÜENU sporti ja
kehakasvatust harrastav arvukas pere.

Anname tervetele noortele sporti täies ula-
tuses ja kõikides tema normides noore vanuse
ja võimete kohaselt.

Kuid pidurdame seejuures noore ebatead-
likku kiirustamise tahet meheks ja suursport-
laseks saamises, sellega hoides ära varajast
spetsialiseerumist.

Noorte juures tuleb eriti alla kriipsutada,
et sport ei ole mitte eesmärk ise, vaid ainult
abinõu eesmärgi saavutamisel. Eesmärgiks
olgu kõigekülgselt arenenud inimene kui
tervik.

Koos spordiga õpetame noori ka austama
ja hindama oma vaimseid võimeid ja nende
arengut ning püsivat tööd.

Juhtides spordi kaudu noorte tähelepanu
ausale mängule, kasvatame ausaid ja tugevaid
kodanikke, kellest oleks kasu meie rahvale
ja riigile.

Pilt juhtide kursuselt 30. XI 37.

Uued ÜENU spordikohtunikud

Spordi Kesктоimkonna poolt korraldatud
ÜENU spordijuhtide-tegelaste kursusel (29. nov.
kuni 1. det.) sooritasid kohtuniku katseid
kokku 41 kursuslast. Kohtuniku katsed toi-
musid kergetõustikus, suusatamises ja võrk-
pallis. Kõik katseid sooritanud omavad
kohtuniku kandidaadi õigused vastavas spordi-
eriliidus ja arvestatakse lähema kohtunike-
kogu liikmeks. (Näiteks Tartu ümbrusest pärit
värsked kohtuniku kandidaadid kuuluvad Tar-
tu kohtunike kogudesse.)

Katseid sooritasid:
(Tähed nimede järgi märgivad ala, milles
katse sooritatud. K — kergetõustik, S — suu-
satamine ja V — võrkpall.)

1. Oskar Aaving, Torma osak. — KS
2. Evald Hekles, Nõmme osak. — K
3. Richard Hurt, Pikasilla osak. — KS
4. Hans Kaadu, Kadja osak. — KSV
5. Edgar Karlson, Tapa osak. — V

6. Aleksander Karu, Tudu osak. — SV
7. Aksel Kennik, Peipsiveere osak. KSV
8. Aksel Kukk, Kõrgepalu osak. — KSV
9. Arnold Konno, V.-Õtepää osak. — KSV
10. Ilmar Kuusemets, Raiküla osak. — KV
11. Osvald Laidsalu, Tammiku osak. — KSV
12. Voldemar Lind, Vändra osak. — KS
13. Paul Linno, Tartu osak. — K
14. Ants Maidla, Kõnnu osak. — S
15. Evald Maidla, Tartu osak. — V
16. Jaan Matto, Mustasaare osak. — S
17. Rudolf Miilits, Paluküla osak. — SV
18. Paul Mäemets, Paluküla osak. — KS
19. Rein Mändla, Rakke osak. — S
20. Joh. Pappel, Pikaverre-Suursoo os. — KV
21. Leon Piirsalu, Viru-Roela osak. — KSV
22. Hugo Reemi, Kadja osak. — KS
23. Endel Reigo, Riisipere osak. — KS
24. Richard Riisalu, Neeruti osak. — KSV
25. Ilmar Saulep, Jõhvi osak. — KSV
26. Uno Sessman, Riisipere osak. — KSV
27. Evald Siida, Päite osak. — V
28. Osvald Sügiste, Tartu osak. — V
29. Feliks Tamm, Kestla osak. — KSV
30. Rein Teiman, Kukruse osak. — KSV
31. Konstantin Tikas, Kadrina osak. — KSV
32. Bruno Tomson, Inglise osak. — KSV
33. Karl Toomri, Tartu osak. — KV
34. Riho Umelas, Kiltsi osak. — KSV
35. Ferdinand Uudeküll, Tamsalu osak. — V
36. Aleksander Uemaa, Paluperä os. — KS
37. Heino Uustani, Nõmmküla-Koigi os. — KS
38. Endel Vaherma, Kuusalu osak. — KSV
39. Elmar Vardja, Saadjärve osak. — KSV
40. Heino Villmann, Kestla osak. — V
41. Ants Väin, Inglise osak. — KS

Spordi Kesктоimkond loodab, et värsked
kohtunikud oma teadmisi „vaka all“ ei hoi-
a, vaid tegelastena ja kohtunikena kõigis osa-
konna üritusis kaasa töötavad. Edaspidi näeks
Sp. Keskt. meeleldi, et nad tegutsesid pea-
kohtunikuna oma lähema ümbruskonna ring-
konnavõistlustel, olles seega Sp. Keskt. usal-
dusmeesteks. E. H.

N O O R S O O T Ö Ö M A A D E L T

O. Tooming

Juhikriis maaorganisatsioonis

Avaldame järgneva artikli vaidluskorras, kuna see käsitleb üht meie noorsoo- ja vabaharidustöö akuutsemat probleemi, mille käsitlemine võib ehk lahenduse leidmist kergendada ja soodustada. Omalpoolt ei saa toimetust autori arvamisi mitte täiesti jagada.

Toimetus.

Maa kultuuri-probleem on igivana. Aastakümneid on kurdetud maa kultuurivaesust ja samakaua on otsitud abinõusid ja vahendeid selle seisukorra parandamiseks.

Maa jäävat tühjaks — kurdetakse. Linnatuled meelitavad noored ja vanad oma valgusesse. Kui maaelu ei rahulda enam elanike nõudeid, kui ta ei suuda pakkuda lõbustusi ja ajaviitevahendeid, mida inimesed vajavad, siis peab käed külge panema ja parandama, mis vigane, öeldakse. Tähendab: valgus maa! Enam kultuuri, enam hinge ja vaimsust, enam sisu maaelule.

Hakati tegema ja tehakse praegugi. Kuid nüüd, kui oleme saanud juba kakskümmend aastat vanaks, avastati uus häda: pole, kes teeks. Pole, kes juhiks. Oleme kuulnud lugusid, et külakooliõpingist tulnud noored on maal kõige agaramad tegijad ja toimetajad. Seda rääkis alles hiljuti Tartus Haridusliidu lektor Neeme Ruus. Ja Tallinnas õpiringi juhtide kokkutulekul pihtis üks maanoortest puhtsüdamlikult: „Teen mis suudan, aga ma tunnen, et palju jääb tegemata, sest mu oma haridus, ettevalmistus on nõrk.“

Imelik: kui palju on kurdetud haritlaste üleproduktiooni. Keskkoolilõpetanuid pidi olema nii palju, et neid pole enam kuhugi mahutada. Neid pidi olema linnas tööbörsidel ja vabade uskeohidaja-kohtade sabades; neid pidi külmetama ja tarduma maal. Kus nad siis on? Ega ometi mitte kõik pole pugunud linnamüüride vahele?

Ei ole. Maal on küllalt haritud noori. Keskkoolilõpetanuid, ülikooliski käinuid. Kui külakoolist tulnud noortel oli liha valmis, kuid vaim nõder, siis haritud noortel on jälle vaim valmis, kuid liha nõder. Pea on küll tarkust täis, kuid tarkuselaeka kaaned on kinni, tuli on asetatud vaka alla. Seal ta kopitab ja kolletab ning ei soenda ega elusta ei oma kodu ega koduküla. Haritud maanoored tõmbuvad tagasi seltskondlikust tegevusest, kapselduvad, elavad kui teod oma karpides.

Kes maaelu ja maainimesi tunnevad, ütlevad kui ühest suust: kõik õige. Harituid noori on maal juba üsna rohkesti, kuid ainult üksikud neist tunnevad end kutsutud olevat ja aitavad seltskondliku elu vankrit edasi lükata. Või vähemalt paigalgi hoida.

On stüdistatud meie hariduspoliitikat üldse. Kooliõpetus olevat eluvõõras, raamatuline, akadeemiline. Noored viiakse elust, tollest imelisest masinavärgist eemale, tehakse neist avatud silmil alles läbikõndivad kuukäijad,

Jne., jne., jne. On nõutud reforme, on paisatud õhku hüüdeid: kool elulähedasemaks! Milles see elulähesus peaks seisma, kas lüpsitundide, kõrtsiskäimise, heinaniitmise hosianna-hüüdmise ja muu sellesarnase praktilise kooli sissetoomises, seda pole öeldud. Valatakse aga huupi ja summas nagu laataldel kinniseotud silmadega mees peab tabama malakaga lõhkise põhjaga potti.

Võime materdada, võime hurjutada ja ka õpetada, ega sellest kasu ei ole. Seltskonnategelaste kriis maal on, jääb ja kipub süvanemagi. Sest pole vähematki tehtud kriisi põhjuste kõrvaldamiseks.

On harutatud nii: organisatsioonide tegevuses maal on märgata tagasiminekut, sest juhte pole. Omalpoolt tahaksin aga väita: juhte pole, sest seltskonnategevus maal viireleb, kasvatab vaid peoõhtute, komejanditamise vesivõsusid. Sisu, tuum, hing on kadunud suuremas osas maa-organisatsioonidest, järele on jäänud vaid kest, kumisev pillerkaar, mis avaldub kahes-kolmes peoõhtus. Seltse on maal kui tähti taevas, tegusid vähe kui kulda Emajões.

Vana seltskonnategelane ja kõster-koolmeister Daniel Reisberg ütles üles kord: „Kurb on, et seltsidest on kadunud vaimustus, on kadunud tegu. Kui mina olin täismees ja kaasa aitasin, kuidas siis tehti ja oldi! Tegime siis pidu-õhtut või õppisime laulma: alati olid kõik kohal ning kõik õnnestus ja läks edasi.“

Miks nüüd ei lähe? Pole juhte? Aga miks pole juhte?

Seepärast pole, et maanoored on kasvanud välja oma ümbrusest. On astunud edasi pikkade sammudega, on käidud paarkümmend aastat seitsmepeniikoorma-saabastega ning maaelu koos kultuuri ja vaimsusega on jäänud kaugemale maha. Eks toodagu järele, õpetatakse. Aga see pole nii lihtne, pole sama, mis puuaia traataiaga asendamine. Sest võimalused, olud on jäänud kitsaks; on jäänud kitsamaks ja ahtamaks kui maainimese hing.

„Tahtsin teha ja toimetada,“ kurtis alles hiljuti haritud maanoor. „Läksin asja kallale suure innu ja hooga. Kavatsesin lavastada parema näidendi. Aga kunas oli puudus tegelastest, kunas nappus kostüümidest, kunas olid viletsad dekoratsioonid. Olude sunnil pidin valima lihtsana ja viletsa näidendikese, mille tiitlilehel alapealkiri: maalavadele kohandatud. Tahtsime laulda, aga polnud juhti. Oleksime kääksutanud ehk nüsamagi, aga polnud ühtki pilli peale löösa ja kandle, mille abil laule õppida. Nii igal sammul, igal alal. Kõik laus teed, kukub nigel välja. Lõin käega. Elan oma ette, loen ja püüan õppida.“

Selliseid proovijaid, kuid siis käegalöö-

jaid on palju. Just nende ridades, kes ei ja-nune esimehe-tiitlite järele, vaid kes taha-vad teha tõsist tööd ja kellel on vastutuse-tunnust oma tegude üle. Ja millest tuleb üldi-negi leigus seltskonnategevuse, pidude ja kõi-ge muu vastu? Ainult sellest, et kogu maa-ühiskond on kasvanud üle oma ettevõtetest ja ettekannetest, mis siplevad kitsaste võima-luste kammitšais. Oma peoõhtuil on kaks-kolmkümmend inimest, aga samas saalis lin-nateatrite etendusele ei mahu kõik inimesed ära.

Palju on soovitatud loenguid, referaate, õpiringe. Paljuks on maal kohapeal võtta inimesi, kes on suutelised midagi korralikult ja hästi ette kandma, refereerima või oma mõtteid avaldama? Nii, kuidas seda suude-takse ja osatakse, ei huvita see kedagi. Väl-jast asjatundjaid-referente tuua aga ei luba majanduslikud olud, sest sõidu- ja päevara-had ühele kõnelejale lööksid juba uperkuuti kogu aasta eelarve.

Traagika, suur sisemine traagika peitub siin: maarahvas on muutunud kultuursemaks, ta igatseb vaimuvalguse, hingehariduse järele, kuid seda ei suudeta anda. Sellega on sele-tatav ka ärkamiseaja elevus organisatsioonide ümber. Nõuded olid väikesed, kõik oli uu-dis, mida pakuti ning rahvas tuli kaasa, võt-tis osa ning juubeldas pealekauba. Ajad on muutunud. Kindlasti paremaiks, soojemaiks valgemaiks. Peab ainult otsitama teid ja abinõusid, kuidas kohandada võimalused üm-ber vastavalt nõuetele. Nii et ka haritud noo-red saaksid anda oma parima ja et pakutatv rahuldaks arenenud ühiskonna nõudmised.

Publik jääb kõrvale, sest neile ei anna pakutav elamusi ega uut. Need, kes peaksid olema juhid, ei tunne asjaga kaasa, sest nad ei saa tegutseda ja toimetada nii, kuidas nõuab südametunnistus. Pole publikut, pole juhte, kuidas siis saab? Quo vadis, seltsi-tegevus maal?

Nägijad juba mõnda aega on pannud tähe-le ta rändamist. Kultuur-organisatsioones on mõõn, kuid majanduslikes seltsides ja ühin-gutes on tõus. Piimaühingud, ühispannad, tarvitajatekauplused, masinaühisused j.t. selle-laadsed üritused paisuvad, edenevad, kogu-vad kapitale, ostavad kinnisvarasid, muretse-vad sisseseadeid ja elavad priskesti. Kuna-gine ühistevõtte kriis, mis tekitati asjatund-jate inimeste puudumisel oma poole kõveras-sekasvanud küüntega isikute poolt, on ammu ületatud ja nüüd sammutakse pidevat tõusu-rada. Piimaühisused on saanud paljudes koh-tades keskusteks, mille ümber keerleb kogu elu.

Siin avaldub maainimeste praktiline meel, kuid siin on ka selge näide, mida tähendavad võimalused, olud. Kus on ühistevõtte juhi-kriis? Kus on ühingutes liikmetevähesus, loi-dus? Aja märgid on, et paljud majanduslikud ühingud ja ühisused hakkavad oma ümber koondama ka kultuurilisi üritusi. Virumaal näiteks on suuremate keskuste piimaühisuste juures Vaivaras, Vihulas, Kundas, Väike-Maarjas ja mujal asutatud raadioringid ja lugemiselauad. Noored, mis vanad käivad koos,

kuulavad muusikat, loevad lehti ja puhuvad omavahel juttu. Samade ühingute juure on asutatud naisringe ja noorteklubisid. Ning on korraldatud koosolekuid ja referaate, mil-lest osavõtt elav, sest kõnelejateks on asja-tundjad siit ja sealt.

Nüüd te ütlete: ärge segage ära kaht sel-get asja, ööd ja päeva. Üks on äri, teine kultuur; üks raha, teine vaim.

Kultuuri ei ole ilma rahata, misjonitööd ei tehta ilma kapitalita. Ja majanduslike ühingutega tahan näidata vaid seda, et koh-tades, kus inimestel on võimalik end täiesti tööle rakendada, kus ei tule igat sammu kaaluda seisukohalt, kas tuleb kroon või kaks puudu, ei tunta juhi-kriisi. Ja kuna pole juhtide-puudust, siis edeneb asi, ettevõtte kan-nab protsente ning tuludest kingitakse kultuurilistele seltsidele suuri summe. Nii on vähemalt peagu kõikides Virumaa suurema-tes majanduslikkudes ettevõtetes. Enamgi: äri aktiivsus, majanduslike ettevõtete ener-gia on isegi nii suur, et sirutatakse käsi kultuurorganisatsioonide tööväljadele, nagu ju-ba mainisime eespool, nimetades raadioringe ja lugemiselaudu.

On idealiste, kes ei või kuulda sõna äri. Neil ei maksaks end vihastada ja ärritada järgnevate ridade lugemisega. Sest jälgides majanduslike ühistevõtete edukust, nende suuri sissetulekuid ja teatavaid apetiite kultuurorganisatsioonide järele jõuab kergesti järeldusele: söö siis juba kõik! Teiste sõna-dega: kas ei võiks koondadagi ümbruskon-na killustatud seltsid ja seltsikesed elujõu-liste pankade või piimatalituste ümber? Seni toetasid nad organisatsioone ajutiselt, aga olgu lahked ja pidagu neid täiesti ülal.

Alguses võibolla paistab see müümisena. Aga tegelikult kasu saaksid sobitusest mõ-lemad. Ühingu juure koonduks hulga inimesi, liikmete arv kasvaks, läbikäik suureneks. Samal ajal ärist saadud puhaskasuga oleks võimalik kultuurilisel alal üsna vabade ja lah-tiste kätega tegutseda ning kaoks lõhe maa-ühiskonna arenemiseastme ja kultuurorgani-satsioonide järeletulemise võimaluste vahel.

Ühistegelised ettevõtted töötavad suurte pu-haskasudega. Seni on nad puhaskasusid ja-ganud tagasi rahvale toetuste näol seltsidele, killustades summasid siia ja sinna. Mis aga oleks loomulikum, kui et rahva käest ja rah-va kaudu teenitud puhaskasu rakendataks uuesti rahva teenistusse ja juba kultuuriliste nõudmiste rahuldamiseks väljal? Sel teel saak-sime vallas tugevad, otse monumentaalsed keskused, mille ümber tiirleks kogu elu ja mis paneks ka elu enese ümber tiirlema.

Ja äri põlgajate troostiks olgu öeldud: kogu praegune kultuurorganisatsioonide kriis ja samade seltside juhtidepuudus on tingitud organisatsioonide viletsast ärist, kehvast kas-sast. Kui majanduslikud mured lahendatakse nii, et avaneb võimalusi korraldada ja teha nii, nagu nõuab edasijõudnud maaühiskonna vaim, meel ja südametunnistus, siis lüüakse sellega ühtlasi surmakella kõikidele nendele kriisidele, mille kammitšas kultuuri-töö maal praegu sipleb.

ÜENÜ osakondade võõrapäraseid nimesid

Kuna lähemal ajal on näha nimede eestitamise aktsiooni laienemist ka kohanimedele, siis vaatleme siinkohal mõnede ÜENÜ osakondade nimesid, millede eestistamine või ümberkohandamine peaks olema tarvilik.

Aaspere Virumaal. Nimi on kujunenud taaniaegse aadliku Hastfer — Hastfer sugukonna nimest, kellele küla kaua kuulus. Nimest moonutas rahvas aja jooksul Aastvere, millist 1732 ürikuis mainitakse. Ajalooline koha nimi on Katkutaguse. Huvitavalt hüütakse Aasperet tänini saksa keeles *Kattentack*.

Aleksandri Võrumaal. Veneaegne nimemoonutis.

Ingliste Harjumaal. Rahvapärane tuletat aadlinimest Engdes — Engedes. Muistne kohanimi *Lepiku*.

Järvakandi Harjumaal. Moonutatud saksakeelsest Jervenkant. Muistne õige nimi *Järvekõnnu*.

Vana verstopost Palsmes

Kiltsi — Virumaal. Tuletatud vist saksakeelsest omanikunimest Gylsen. Saksakeelne kohanimi on aga huvitavalt *Ass*. Koha muistne nimi on *Asse*, millist ka ürikutes ohtralt mainitakse. *Asse* on muistne eesti isikunimi. Lähedal asub praegu *Assamalla* — *Assem*-ala, mida 1636 mainitakse *Asseme* küla.

Kodasuu Harjumaal. Kohta nimetatakse ametlikult *Kodasuu*, *Kodasoo* ja *Kodaso*. Õige muistne nimi oleks vististi *Kodase*.

Mädapea Virumaal. Nimemoonutis sõnast *Mättapäa* nagu seda ürikuis ju taaniajast alates mainitakse.

Porkuni Virumaal. *Borgi* (*Borkholm*) piiskopinimest tuletatud nimi. Koht asub muistse Lemmu maakonna südames. *Porkuni*

külje all *Aburi* ja *Lemküla*. Viimane vist seeses Lemmu nimega.

Rae Harjumaal. Kuulus aastast 1504 Tallinna linnale (*raele*), millest nimi. Koha õige nimi on *Vaskjala*. See omakorda on arvata-vasti kujundatud nimest *Vaski* (muistne eesti isikunimi!) ala — *Vaskila*. Taani hindamise raamatus (1240!) on *Vaskala*.

Ravila Harjumaal. Muistne nimi *Mä-gise*.

Riisipere Harjumaal. Tuletatud taaniaegse vasalli *Risebiter* nimest, millisele sugukonnale küla kaua kuulus. Koha õige nimi on *Vahamaa* (*Vahanmaa*, *Vahanina*, *Vahanurme*) nagu seda ju taani hind. raamatus mainitakse. Praegu veel hüütakse üht kohta *Vana-Riisiperes Vahnamaa* (*Vahma*)*aru*. Praeguse *Uus-Riisiperere* õigem nimi on eestipärasem *Nissi*.

Simuna Virumaal. Nimi tulnud kaitsepühakule *Simonile* pühendatud kiriku nimest. Saksakeelne nimetus *Kattküll* on saadud *Katku* külast. *Katk*, *Katku* nimega hüüti väikesi küla lähedal asuvaid tiikisid.

Sompa Virumaal. Mõisalt saadud nimi. Koha õige nimi taani hindamise raamatu järele *Oia* (*Oue*, *Oua*, *Aue*, *Auva* — muistsed eesti isikunimed). Ka *Sompa* mõisat nimetatakse vanades kirjades (1732) *Auvo* ja *Aue*.

Valtu Harjumaal. Nimi saadud 1834 mõisale antud nimest *Waldau*. Taani hindamise raamatus on küla nimi *Kotoassen*. Võrdle *Kodase*, *Harjumaal*, *Kodasema* *Järva*-*maal*, *Kodasmaa* *Pärnumaal* jne. 1412 mainitakse kohta *Kottese*, 1832 *Kosso*.

Viimsi Harjumaal. Muistne nimi arvata-vasti *Vihamaa* (*viha* maa, *halb* maa). Taani hindamise raamatus *Viama*. 1689 mainitakse mõisa lähedast heinamaad *Vehemaa* koppel.

Voldi Tartumaal. Muistne nimi *Tabiyere* (*Tabi* + *veere*).

Kadrina Virumaal. *Tõrastvere* külla ehitatud kirikule *Katarina* kui kaitsepühaku nimest kogu ümbruskonnale jäänud nimi.

Esna Järvamaal. Tuletatud mõisaomaniku *Esseni* nimest. Saksakeeles hüütakse kohta *Orrisaar*.

A. Meikop.

Rahvatantsujuhtide kursused

Ees seisab ÜENU laulupeoagene rahvatantsu suurlavastus. Et seoses sellega rahvatantsu tundmist ja juhtimist ÜENU osakondades süvendada, korraldas ÜENU Keskjuhatas 29. ja 30. novembril ja 1. detsembril Tallinnas Kopli rahvamajas rahvatantsujuhtidele kolmepäevased kursused, kuhu ilmu- 65 osavõtjat.

Kursuste üldjuhiks oli meie rahvatantsude parim rakendaja ja õpetaja Ullo Toomi. Töö kestis iga päev ümmarguselt 10 tundi. Võeti läbi järgmised seni vähemtuntud rahvatantsud:

Jooksupolka, Jämaja labajalg, Karutants, Kiigadi-kaagadi, Kiitsakas, Kükitamise tants, Nellä puari, Raabiku, Targa rehealune, Tilut-tilut, Vana moodu setokene, Vändrapolka ja rahvarahvapärastest laulumängudest: Saame näha, saame kuulda, Meil hetkeks antud elada, Kosjad tulid Saarest, Naabri Mari, Süda tuksub tuks, tuks, tuks, Edasi.

Teoreetiliste loengute alal selgitas Eesti Rahva Muuseumi assistent pr. Ella Koern rahvariiete küsimusi, esitades ühtlasi vastavaid mustreid ERM kogudest. Eesti Rahvaluule Arhiivi esindaja ja peatselt ilmuva Rahvatantsu käsiraamatu koostaja R. Põldmäe loeng oli pühendatud Eesti rahvatantsu iseloomule ja ajaloole. Ullo Toomi selgitas saatemuusika ja instrumentide käsitlemise küsimusi. Dr. O. Roots tervishoidlisi tähelepanekuid rahvatantsu harjutustel. E. Idia käsitles liikumistehnika ja esinemiste, A. Kasemets pillimuusika, A. Pulst rahvakommete lavastuste küsimusi ja A. Meikop rahvatantsu rahvuskultuurilisi ülesandeid.

Kursused olid esimesed seesugused suuremad Eestis ja nagu nähtus osavõtjate arvust, on huvi nende vastu olemas.

M.

„Eesti Nooruse“

senistes aastakäikudes on avaldatud järgmised RAHVATANTSUDE KIRJELDUSED ÜHES NOOTIDEGA:

1. Jooksu polka. 1937 nr. 11, lk. 357.
2. Kandali 1934 nr. 8. lk. 269.
3. Karussel. Rootsi rahvatants. nr. 9, lk. 164.
4. Kassari: 1934, nr. 1, lk. 5.
5. Konnatants: 1933, nr. 2, lk. 18.
6. Kükitamistants: 1936, nr. 6, lk. 172.
7. Labajalg: 1937, nr. 12, lk. 4. 2.
8. Mustjala pulmarong: 1933, nr. 7. 8, lk. 134.
9. Mustlase sindlilõikamine. Pulgatants meestele: 1933, nr. 6, lk. 120.
10. Suure Siimu Sulane. Ringmäng: 1933, nr. 11, lk. 199.
11. Targa rehealune. Rahvatants naistele Muhust: 1933 nr. 10, lk. 179 ja 1937 nr. 8, lk. 255.
12. Väandra polka. 1934 nr. 6, lk. 105.

„Selgituste“ asjus

(Vt. E. Noorus nr. 11 — 1937.)

Minu ühe varem kirjutuse puhul „E. N-ses“, milles juhtisin tähelepanu meie rahvatantsude uurimisel ühele allikale, nimelt — kujutavale kunstile — on ühes eelmises „E. N.“ numbris R. Põldmäe reageerinud.

Nõustuksin etteheitega, et mõningadki minu sõnavõttud „Eesti Nooruses“ on tundunud provokatsioonilistena. Nad on seda olnud, tahtlikult.

Aga eks nüüd meie rahvatantsu küsimus tulnudki selgitamisele, läbitöötamisele täies ulatuses!

Minu ülesanne on seega täidetud.

Aga veel: R. Põldmäe on võrdlemisi pessimist muude meie rahvatantsu allikate suhtes, peale viimaste elusolevate tantsuoskajate; säärane vaade võib kergesti kujuneda aga hädaohlikuks meie rahvatantsu ülevaate koostamisel.

Valju kriitika on iseasi, ühe väljasureva rahvaloomingu haru võimalikult täiuslikumas ulatuses käsitlemine, nägemine, intueerimine — teine asi. Oleks tõsiselt kahju, kui meie

rahvatantsu suur minevik kannataks puritaanliku, intuitsioonikehva teaduslikkuse-tahte tõttu.

Kuivõrd kujutaval kunstil on teeneid vana tantsulise loomingu ja kultuuri uuesti-elustamises, mõelgem kas või „egiptuse tantsudele“, selle stiilile, poosidele, mis üie võetud, nähtud isegi skulptuuri järele.

R. Põldmäe selgitusest huvitavaim osa on Gehlhaari „Torupillipuhuja“ seletamine, kuid ta on samuti sunnitud asetama küsimusmärke.

Selle pildi sisugi seletamine on juba omaette probleem, kas siin tegu pulmadega või mitte. Kinnitan oletust, et siin on ilmingimata tegu kõrtsiruumiga, ja ma varem tõsiselt murdsin pead: kas on mõeldav, et pulmarahvas sattus kõrtsi tantsima?

Edasi — Põldmäe leiab, et siin pole tegu setudega, rahvariietus olevat Lääne- või Harju. Siin lõplikuma vastuse annab vististi Gehlhaari elulooga lähem tutvumine. Näete, siin on vaja mitmete alade eriteadlaste üksikasjalikke uurimusi.

R. Põldmäe väide, nagu ei annaks mainitudki kujutused pea mingeid näpunäiteid meie rahvatantsude alal, on ühtlasi liialt kergesti lausutud.

J. Pert.

Järva talvapäevad

Pühapäev, 9. jaanuar oli Järva üenülaste tõeliseks suupäevaks, mil toimus J.-Jaanis Orika Kodutööstuskooli ruumes Järva Keskkorralduse üldkoosolek ja tegelaste päev.

Täienduseks suvisele hästiõnnestunud maakondlikule pidustusele Karinul kinnitasid Järva noored ka seekord oma rohkearvulise osavõtuga tõsiselt töötatet ja suurt armastust oma asja vastu.

Päevast, mille avas Keskkorralduse esimees R. Olup, oli registreeritud osavõtjaid 108.

Vaheldumisi koosoleku ametliku osaga esitati terve rida huvitavaid referaate, millised eranditult leidsid osavõtjate poolt sooja vastukaja. Käsitleti järgmisi küsimusi: „Töösunnadest“ — A. Meikop; „Rahvatantsu viljelemisest“ — U. Toomi; „Kutschariduse tähtsusest“ — E. Arvel; „Kodumuuseumide asutamisest“ — R. Rajasmaa; „Kirjandusliku lektüüri kasutamisest“ — R. Talvik; „Spordi osa noorsootöös“ — E. Hõbe ja „Rakenduslikke ülesandeid“ — O. Uudeküll.

Väga huvitavat külakosti pakkus ka üenülastele hästitutud Torupilli Peeter oma hiiukandlel, toru- ja parmupillil.

Kiideti hääks Keskkorralduse poolt esitatud tegevuskava, samuti kinnitati ka aruanded. Eelmise aasta eeskujul tahetakse ka tänava suvel viia läbi maakondlikud suvapäevad ja sportlikud osakondadevahelised meistervõistlused. Arendada koostööd, aidata kaasa organiseerimisel ja noorpere tegevusse rakendamisel. Uudsusena on kavas lektorite-instruktorite kaadri moodustamine osakondades olemasolevatest, eriti tugevamatest juhtidest.

Üldiselt võib märkida viimastel aastatel Järvamaal osakondade tunduvalt juurdekasvu ja tegevuse laienemist, milleks kindlasti on aidanud kaasa ka Järva Keskkorraldus.

Koosolekule järgnes paaritunniline lõbus koosviibimine, mille jooksul õpiti mõningaid rahvatantse Ullo Toomi juhatusel.

O. Uudeküll.

Rahetagune leht Soome-Eesti noorsootöö suhetest

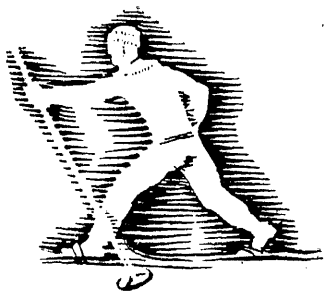
Oma 8. jaanuaril ilmunud numbris avaldas üks soome suuremaid ja levinumaid ajalehti — Helsingin Sanomat — intervjuu Soome Noorsoo Liidu esimehe Aukusti Ripsaluoma ga noorsootöö päevaküsimusist Soomes. Intervjuus on muuseas puudutatud Soome ja Eesti noorsooorganisatsioonide koostöö küsimusi. SNL esimees A. Ripsaluoma väljendas oma intervjuus tunnustust meie noorsootööle. Avaldame allpool selle osa intervjuust, mis puudutab meie noorsoo liikumist:

See koostöö, mis seni Soome ja Eesti noorsooorganisatsioonide vahel on valitsenud, on osutunud mõlemale maale sageli suurel määral virgutavaks. Tõsi, noorsooliikumine Soomes on palju vanem, see ulatub juba sageli aaväärse 60. aastase eani, aga need, kes võtsid osa eesti noorsooliikumise 10. aastapäevast Tallinnas 1929¹⁾, võisid juba siis tõendada, et meil eestlastelt on palju õppida. Pidustuste väline korraldus oli meile väga huvitav ja hoopis erilaadne. Neist pidustustest said soomlased muuseas idee, et meilgi tulevad noorsoo-organisatsioonidele muretseda omad lipud, mida võidakse kasutada pidustustele pidulikuma ilme andmiseks ja lipukultuuri tõstmise vahenditeks. Tulemused ilmesid juba SNL 50. juubelipidustel 1931. a., kus rohelised noortelipud esmakordselt avalikult esinesid kogu Soome rahva ees ja olid kilomeetrite pikkuse pidurongikäigu tunnusteks.

Eeloleval kevadel, võimaluse korral just Eesti suure laulupeo ajal on Soome Noorsoo Liidu juhtivail isikuil, keskseltside tegelastel j.m. asjaharrastajatel kavatsus teha õppematk Eestis, mispuhul püütakse tutvuda Eesti kultuurielu eri avaldustega võimalikult põhjalikult.

Eestlased on Soomet külastanud palju sagedamini kui meie Eestit. Kas hõimudel siit midagi on olnud õppida, seda me ei või ütelda, kuid innustavaiks ja virgutavaiks on need külaskäigud meile, soomlastele, alati kujunenud. Mainitagu veel, et vennasrahva esindajad on õpilastena olnud Soome Noorsoo rahvatülikoolis ja et nüüd on Eestiski tõstetud üles küsimus oma Noorsoo Rahvatülikooli asutamiseks. Koostöö arendamisele omistatakse siinpool soome lahte loomulikult edaspidigi tähelepanu. Võiks näiteks mõeldav olla muuseas seegi, et Eesti ja Soome noorsoo-organisatsioonid püüavad senisest enam omavahel vahetada kōnelejaid. Võimalusi koostöö arendamiseks on aga väga palju.

¹⁾ Mõeldud on siin ÜENU 10 a. juubeli pidustusi. E. N. toim.

A. Heinsoo

Talvapäevad

ÜENÜ ringkondade töös on suvipäevad viimastel aastatel arvult ja sisult väga laialdasteks kujunenud.

Nüüd on alus pandud ka suusatamise ringkonnavõistluste korraldamisele. Soovime, et suusasport kiirelt leviks kõigis osakondades ja et algust tehtaks juba peatselt.

Siinkohal vaatleme neid alasid ja üritusi, mida võiks liita suusavõistluste päevakavva. Kui suvipäevade ettevalmistus käib kõige kibedamal tööajal, siis talvapäevadel harjutuste korraldamine on palju kergem läbi viia.

Aegsasti peetagu koosolekud ja määratagu kindlaks mida üks või teine osakond esitab. Samuti pandagu osakondades varakult töö selles suunas käima.

Talvapäeval võib ettekandeid esitada võistlusena teiste osakondadega. Võistluse alusel esitamiseks sobivad kõik talvapäeva kavas kõnealla tulevad alad, nagu näitlemine, deklameerimine, kõned, laulmine, muusika jne. Korraldada võiks ringkondades luuletuste või lühijutude kirjutamise, oma ajakirjade või koguni veel koosolekute- ja peoõhtute korraldamise võistlusi. „Eesti Noorusele“ oleks kasuks, kui korraldatakse ajakirja levitamise võistlusi. Kõigi eelpool nimetatud võistlustulemuste avalik väljakuulutamine võiks toimuda ringkonna talvapäeval.

Talvapäevaga ühes tuleks veel korraldada noorsootöö näitusi, kuhu osakonnad toovad väljapanemiseks oma ajakirjad, protokollid, päeva- ja kassaraamatud, saadud auhinnad, koduümbruse uurimistöö tulemused

Edaspidi võivad — peaksidki sarnased kokkutulemised laialdasemaks kujunema ja kestma enam kui ühe päeva. Sellejuures võiks siis teostada erialalisi kursusi. Kui talvapäevade korraldamisel selline raamkava aluseks on võetud, siis võib kindel olla, et asi on rajatud õigele põhjale.

10. aastane Torma ÜENÜ

ÜENÜ Torma osak. asutati 10 a. tagasi kaunis rasketes oludes energilise ja agara juhi prl. M. Kriisa algatusel, kes juba algul oma eesmärgiks võttis kultuurse maa- ja külaelu jaluleseadmise ÜENÜ kaudu.

Ümbruskonna arengumeelsed noored astusid üksteise järgi uude koondisse, kus ühisel nõul ja jõul algas rahvus- ja kodukultuuri valdkonda ja maanoorte vaimsetesse harrastusaladesse puutuvate küsimuste lahendamine. Asutati kodukultuuri-, kehakultuuri-, näite- ja muusikaharud. Eriti hoogsalt asus tööle näiteharu, lavastades kohal mitmeid tükke ja võttes ette väljasõite koos rahvantsu trupiga. Algul liikmete arv osakonnas kõigub 50--60 ümber. Kutsutakse muusikaharu juure ellu laulukoor energilise juhi E. Laasi juhtimisel. Kuid tagajärjerohkele tööle järgnes mitme juhtiva isiku teisale siirdumine, mille järgi osakonna tegevus vägisi kippus soikuma, valitud juhatuse-liikmete passiivsusest ja ükskõiksusest noorte kultuurse liikumise vastu. Ei omatud ka küllalt kogemusi, vaid oodati nagu omakord juhtimist. Õnneks, tundes rahvusliku töö tähtsust ja huvi noorsoo liikumise vastu, jõutakse varsti välja tekkinud ummikust uue energilise juhi A. Saki asumisel osak. etteotsa. Täis pinget ja usku enesesse ning ÜENÜ-sse, alustati uuesti kõigil rindeil. Hooga töö suuremaks takistuseks oli ja on osak. oma ruumide puudumine. Kasutatakse taluruume ja kohalikku koolimaja, millised aga suuremaiks üritusiks kitsaiks ja ebasobivaiks osutusid. Hoolimata kõigist takistustest ja raskustest ulatub liikmete arv juba 92-le, millisenä on püsinud tänini. Eriti hoogsalt töötavad kodukultuuri, kehakultuuri- ja kirjandusharu ning noortering. Korraldatakse pidusid, jõulu- ja teeõhtuid, esinetakse lauljatega, võimlejatega ja rahvatantsijatega suvipäevadel ja suvipäevadel. Korraldatakse raamatuaastal vastava sisuga õhtuid ja kantakse ette päevakohaseid palu. Kodukultuuri haru korraldab loenguid ja kursusi, propageerides rahvakombeid ja -rõivaid. Rahvantsu rühm, kuuludes kodukultuuriharu juure, omab Torma kihelkonna rahvarõivad kõigile naistele. Kursusi on korraldatud ka käsitöö ja toitade valmistamise alal, kusjuures osavõtt alati on elav. Kehakultuuriharu juhi O. Aavingu korraldusel on tehtud pikemaids suusamatku ja suvihooaja jooksul peetud harjutusi võrkpallis ja kergejõustikus, kusjuures Torma osakond omandas ÜENÜ keskjuhatuse rändauhinna X ringkonnas jäädavalt.

Maanoorte ringi korraldusel on peetud loenguid ja kursusi karjasõetmisest, loomakasvatusest ja tervishoiust, propageerides ja süvendades noortes armastust ja usku maa-elu ja töö vastu.

Osak. tegevust juhivad käesoleval aastal: esimees — prl. M. Roos, abi — A. Raudsep, kirjatoimetaja M. Maide, abi — R. Nõmm ja laekur — A. Joost.

Raugemata tahet edaspidiseks!

A. R.

Valgejõelt

Möödunud 6. tegevusaasta on olnud tegevuse laiendamise kuid ka tagasimineku aastaks osakonna töös. Paljud noored on siirdunud linna õne otsima, kuid veel rohkem liikmeid on osakonna tööst kõrvale jäänud abiellumise tõttu. Eksis kuulu küll seegi isamaaliku ja terve organisatsiooni töötulemuste hulka, kuigi aruandelehel ei ole selle märkimiseks ruudukest. Liikmete vähenemisega on eriti kirjandusharu tegevus vaikseks jäänud. Samuti tuntakse näiteharus puudust naisosalistest. Hoolimata sellest, et kohapealised võimalused kasutatakse täielikult. Kunstilises küljes ei võiks siiski märkida tagasimineku. Aasta jooksul kanti ette suure eduga „Kotkamäe kangelased“, „Mehe küljelu“, „Tuled karidel“ j.t. Neist esimeseks nimetatu Arnold Vaino lavastusel.

Sportiharu suuremaks ettevõtteks oli ujumise ja vetelt-pääste kursuste korraldamine, millele järgnes sisukas veesporti-päev. Kursustest osavõtjaid oli 28, neist 10 sooritasid vetelt-pääste eksami. Ringkonna-võistlustel tuli esimest korda meie sportlaskonnal leppida kaotusega, sest Palmse osak. oli vastu pannud meile võitmatu koosseisu.

20 noort liiget tõi osakonnale juurde SKN rühma asutamine. Neil noortel oli läbi suve tööd võistluste ja märgikatsete sooritamise-ga.

On algatust tehtud suusatamise ringkonna võistluse pidamiseks Läsna osakonna juures 6. veebr. s. a.; see töötab kujuneda ka 5. ringkonna talvapäevaks hää ja mitmekesise sisuga.

Osakonna tegevus aianduse-mesinduse alal laienes tublisti vastava ringi ellukutsumisega ja assistendi palkamisega. Ringil on praegu 2 priisi ja muid vähemaid aiatööriistu, kuna meeuurri muretsemine on kavas.

Kodukaunistamise alal on värvimiskursuse tulemusena mitmed kodud kaunima väljanägemise omandanud. Puid ja pöösaid on istutatud mitmed ja mitmed sajad ja nende hankimiseks teostatud kaks ühistellimist. Kodukaunistamisega tegeleb 48 noort.

1937. aasta töö krooniks sai osakond omale lipu, mille õnnistamine pidi olema juba 5. detsembril, aga halva ilma tõttu tuli edasilükata ja toimus 6. jaan. s. a., ka seekord tormis ja tuisus. Lipu õnnistas praost A. Mäevälja, kes võttis osa ka esimese Eesti lipu õnnistamisest.

Loodame, et järgneval aastal suudame veelgi tihedamalt lipu alla koonduda ja paremini teenida oma isamaad. A. H.

Petserimaalt

Meremäe vallas, Krantsova algkooli piirkonnas tegutsev ÜENÜ „Ago“ osakond on juba kaheksandasse tegevusaastasse jõudnud.

Kokkuvõttes võiks osak. senisest tegevusest mainida, et möödunud 7 a. jooksul on korraldatud 30 pidu, etendatud 11 näidendit,

neist parimad: „Mees merelt“, „Kiki ja Mall“ ja „Õpetatud sulane“. On peetud 8 loengut ja korraldatud 5 lühiajalist kursust.

Erilist tähelepanu väärib asjaolu, et kõigil osak. pidudel on valitsenud hää kord ja sõbralik läbisaamine. See asjaolu laseb kindlasti oletada, et ÜENÜ tegevuse laiennemise-ga Petserimaal tõuseks selle meie kodumaa osa kuulsus, sest hästi organiseeritud noorte pidudel ei saa olla ruumi pussitamistel ega teistel metsikutel kommetel. Veelgi meeldi-vama ilme omaks osakonna peod, kui suudaksime oma osak. piirkonnast lõpulikult välja juurida salaviinamüümise ja puskariajamise, sest need otseku jöledad lõustad püüavad oma ohvriteks pidumeeleolus viibivaid noori kuna mitmed vastutustundeta isikud kasutavad osakonna pidusid ebaausa tululikkana.

Osakonna huvitavamaid katsetusi oli 1936. aastal linakasvatamine. Kohaliku taluom. hra V. Tedersoo lahkel vastutulekul oli võimalus saada soodsail tingimustel tükk põllumaad, mida osakonna liikmed ühisel jõul harisid, külmates 50 kg. lina, mis põua tõttu küll kõige paremat saaki ei annud, kuid siiski osakonna kassasse tõi puhastkasu kr. 131.—, misjuures lina kasvatamine ei nõudnud kelle-gilt erilist vaeva, oli osak. liikmeile vaid lõbusaks ajaviiteks. Sellisel teel võivad ÜENÜ noored igal pool leidlikkuse ja hää tahte juures võita majanduslisi raskusi.

ÜENÜ „Ago“ osak. teiseks omapärasemaks ettevõtteks on käesoleval suvel riigilt 5 ha turbaraba rentimine. Mujal oleks see ettevõtte pidanud jääma turbaühingu või põllumeeste seltsi ülesandeks, kuna aga meie oludes uute orgide loomine on suurte raskustega seotud, siis osak. leidis, et selle ülesande oma päale võtmisega kaasa aitab oma majandusliselt mahajäänud ümbruskonna seisukorra paranemisele, sest usume, et sinise rahva kehv aineeline seisukord suuresti takistab ka vaimlise elu arengut.

Osakonnal on avatud põllumajandus-, sporti-, näite-, muusika- ja esperantoharud. Toimetatakse oma ajakirja „Ao valgel“ väljaandmist.

Osakonna juhtimisest on algusest päale osavõtnud: O. Nagel, V. Kirss, K. Helstein, V. Leimann, N. Ounapuu, R. Kripasov ja A. Jaagomäe. Vahekord omavalitsusega on kõige parem olnud. Erilise tänuka tuletame meele endist koolijuhatajat pr. A. Langi, kes kogu osak. tegevuse ajal osak. kaastöötas ja tegevust juhatas.

Parimaid lootusi osak. edaspidiseks arenguks annavad osakonda astunud uued õpetajad koolijuhataja E. Jürisoo ja prl. S. Sänn.

Erilist rõõmu valmistas osak. oma küllastamisega Keskjuhatause üldinstruktor O. Uudeküll, kes oma vaimustavate sõnadega meile palju julgust ja uut töötähet sisendas. Usume, et ta sama vaimustust kõikidesse Petserimaa osak. külvab ja loodame, et selle tagajärjena meie võime „Eesti Nooruses“ lugeda nendegi rõõmudest ja muredest.

Töökava tagab eduka töö ja hääd tulemused

Esitame allpool kolme hästitegutseva osakonna töökavad talveks 1937./38.

Härgla osakond on otsustanud ellu kutsuda õpingi, jätkata tegevust rahvatantsurühmas ja naisvõimlejate trupis, ning asutada meesvõimlejate rühm. Edasi on veel tegevuskavas:

Veebruaril või märtsi kuul 1938. a. korraldada näitekunsti kursused, kui sel ajal Eesti Haridusliidust on võimalik saada instruktorit. Aprilli kuul korraldada rahvarõiva kursus. Pidasid korraldada: märtsi kuul — ja võimaluse korral kevade ning suvistepühade ajal.

Ohtu osakond on oma töökava võtnud 3 näidendiga peo korraldamist, 2 külalisetendust, raamatukogupäeva ja kodukorrastamise võistluse läbiviimise. Osakond kavatses endale muretseda lipu, selle õnnistamise toimetada ja pääle muu ka õpiringi ellu kutsuda. Loengute ja kursuste alal sisaldab töökava järgmist.

- a) elekter kodudesse,
- b) laste hoolekanne ja tervishoid,
- c) esimene abi,
- d) kodukorrastus,
- e) karjandus,
- f) seemnekasvatus,
- g) kirjandus,
- h) noorsooliikumine.

Kursused:

- a) naiskäsitöökursus (rahvarõivad),
- b) hobuseriistade valmistamine,
- d) võimlemine ja rahvatants,
- f) hoonete värvimine (maikuu).

Üksikute päevade pääle on ülesanded kindlaks määratud Sutlepa osakond. Töökava, millest osa juba teostatud, esitame allolevalt tervena:

1. Jaanuaris: Aktus osakonna 4. aastapühitamiseks ühes osakonna lipu pühitsemisega. Öhtul koosviibimine liikmeile ja kutsutud külalisile. Avalik kirjandusöhtu Tammsaare juubeli puhul ühes Tammsaare tööde näitusega.

2. Veebruaris: Vabariigi 20. aastapäeva pidustuste korraldamine. Ringkonnavõistlus suusatamises.

3. Märtsis: Kodukorrastamise ja kodukaunistamise kursus. Kodukultuuri öhtu.

4. Aprillis: Loterii-allegri korraldamine. (Ötuid ühiselt võitude valmistamisega.)

5. Mais: Maipidu. Kaasa aidata emadepäeva ja algkoolilõpetajate päeva korraldamisel.

Pääle nimetatud ürituste toimub 1 kord nädalas harjutus laulukooriga (38 lauljat); kordamööda 1 kord nädalas tegevusharude töökoosolek; näitetrupi ja rahvatantsurühma harjutusi korraldatakse vajaduse järele. Moodustamisel on võimlemisrühmad.

NOORSOO JA KULTUURIAJAKIRI

„EESTI NOORUS“

X AASTAKÄIK • ILMUB KORD KUUS • TALLINNAS

Sisaldab artikleid ja kirjutusi kõikidelt kultuurelu aladelt, ilukirjanduslikku proosat ja luuletusi peamiselt noortelt autoritelt. Avaldab järjekindlalt reproduktsioone eesti ja välismaa kujutavaist kunstidest.

X aasta jooksul väljakujunenud kõrgetasemelised eriosad ja -nurgad: huumor, kirjandus, teadus ja tehnika, rahvatants, sport, kodukaunistamine, noorsootöö jne.

TEGEVTOIMETAJA H. TARAND. VASTUTAV TOIMETAJA A. MEIKOP
Toimetuse: V. Vent, E. Viirsalu, A. Moor, H. Lepik, H. Viires, E. Hõbe.
Väljaandja: ÜENÜ Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse AADRESS: Lembitu 20, Tallinn

TELLIMISE HIND: Aastas Kr. 2.50, poolaastas Kr. 1.50, 3 kuud Kr. —.75
Välismaale (v. a. Läti ja Leedu) aastas Kr. 4.—, poolaastas Kr. 2.—. Üksiknumber 30 snt.

Fotokaameraga läbi elu

(Algus lk. 23)

Albumi kogutud pildid varustame selgitavate allkirjadega ja pildistamise tähtpäevadega. On ju hea, kui meie lisame meeleolukad allkirjad. Need elustavad palju muidu väheütlevaid pilte.

Kui nüüd kord saabub aeg, kus meie hakame end soojendada vanade mälestuste meenutamiselega, tarvitseb meil vaid lüüa lahti oma albumid. Meie albumid on nii kui eluraamatud, kuhu on meie elulugu kirjutatud piltides. Meie lapsed ja lapselapsed on tõsiselt õnnelikud ja tänulikud, kui meie pärandame neile oma elukroonika.

Kuid meie elu ei koosne üksi matkamistest. Ka äripäev, meie töö ja tegevus on ilus piltides. Pildistame ka neid ja siis meie tunneme imeselgelt, et pildistades on meil rohkem elust. Ja ajavool ei saa meilt kanda mälestusi. Mälestuste tuhmudes värskendame neid, see ergutab ja julgustab meid tänapäeva ja tuleviku jaoks.

Aleksander Kask
Eesti Pressifoto Agentuuri
juhataja.

S P E T S I A A L

LIPU- SIIDI

RIIDE PEALE
VÕTAB
TELLIMISI VASTU

ŠVEITSI LIPURIIDE VABRIKU

E S I N D U S :

A. L A M A N N

TALLINN, V. KARJA 8
T E L E F O N 4 3 6 6 4

TRÜKIKODA

„Estotrükk“

S. KARJA 8. TELEF. 445-25

MASINALADU, AUTOMAAT TRÜKI-
MASINAD JA MOODSAD KIRJAD
GARANTEERIVAD HEA, KIIRE JA
MÕODUKATE HINDADEGA TÖÖ

TEGEVTOIMETAJA H. TARAND. VASTUTAV TOIMETAJA A. MEIKOP
Toimetus: V. Vent, E. Viirsalu, A. Moor, H. Lepik, H. Viires, E. Hõbe.
Väljaandja: ÜENÜ Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse AADRESS: Lembitu 20,
Tallinn

TELLIMISE HIND: Aastas Kr. 2.50, poolaastas Kr. 1.50, 3 kuud Kr. —.75
Välismaale (v. a. Läti ja Leedu) aastas Kr. 4.—, pool-
aastas Kr. 2.—. Üksiknumber 30 snt.

Trükikoda „Estotrükk“ Tallinn, S. Karja 8. 1938.

1. —
Hind 30 senti

Tarvitage

TARTU EKSPORTTAPAMAJA

KVALITEETSAADUSI:

sinke,

vorste,

rulaade,

pirukaid ja

kotlette

Ühing

„Eesti Lihaeksport“

TARTU EKSPORTTAPAMAJA

Telefonid: 11-24, 11-28 ja 16-55